

Stenogrammid

XIII Riigikogu, V Istungjärk, täiskogu korraline istung

Neljapäev, 16.03.2017, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu (394 OE) esimene lugemine
2. 10:09 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (390 OE) esimene lugemine
3. 10:14 "Lepingu Eesti Vabariigi valitsuse ja Taani Kuningriigi valitsuse vahel investeringute soodustamise ja vastastikuse kaitsmise kohta" muutmise ja lõpetamise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (379 SE) teine lugemine
4. 10:17 Õiguskantsleri ettepanek tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Esimees Eiki Nestor

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame Riigikogu V istungjärku 8. töönädala neljapäevast istungit. Kõigepealt eelnõude ja arupärimiste üleandmine. Palun, Artur Talvik!

10:01 Artur Talvik

Hea esimees! Head kolleegid! Mul on au anda Vabaerakonna fraktsiooni nimel üle eelnõu Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse muutmiseks, et tugevdada parlamentaarset järelevalvet. Tegemist on eelnõuga, mis peaks uurimiskomisjonile parema tööriista andma. Kallid kolleegid, juhin teie tähelepanu, et selles eelnõus on Vabaerakond teinud kompromissettepaneku ja võtnud välja eelmisel korral esitatud eelnõus olnud inimese sundtoomise uurimiskomisjoni ette. Samas oleme alles jätnud sunniraha mehhanismi. Oleme endiselt veendunud, et kui uurimiskomisjonidel ei ole selliseid tööriistu, nagu me siin välja pakume, siis ei ole mõtet neid komisjone üldse pidada. Praegu on asi läinud absurdini, sest isegi kui väärteo eest justkui peaks mingi sanktsioon määratama, siis tegelikkuses see ei toimi. Loodan, et te toetate seda eelnõu. Aitäh!

10:02 Esimees Eiki Nestor

Olen vastu võtnud ühe eelnõu, mis võetakse menetlusse kodu- ja töökorra seaduse alusel. Kohaloleku kontroll, palun!

Kohaloleku kontroll

Masin luges kokku 87 Riigikogu liiget, kes on täiskogu istungil kohal.

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu (394 OE) esimene lugemine

10:03 Esimees Eiki Nestor

Alustame tänaste päevakorrapunktide menetlemist. Esimene on sotsiaalkomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu 394 esimene lugemine. Lühidalt selle menetluse korrast. Peale juhtivkomisjoni ettekannet saab esitada

ettekandjale ühe küsimuse. Läbirääkimistel osalevad ainult fraktsioonide esindajad ja toimub lõpphääletus. Palun, sotsiaalkomisjoni esimees Helmen Kütt!

10:04 Helmen Kütt

Austatud Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Tere hommikust kõigile! Mul on hea meel tutvustada teile Riigikogu otsuse eelnõu, mis käsitleb Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumist ja uue liikme nimetamist. Riigikogu sotsiaalkomisjon on nimetatud teemaga tegelenud oma neljal istungil. Esimene neist toimus 9. jaanuaril, kus komisjon otsustas Riigikogu fraktsioonidele kirja saata ja küsida reedeks, 13. jaanuariks ettepanekuid Eesti Haigekassa nõukogu liikme nimetamise kohta. Teine istung toimus 17. jaanuaril ja siis otsustas komisjon lükata selle eelnõu esitamise nädala võrra edasi. Järgmine istung toimus 20. veebruaril ja siis tutvustasime laekunud ettepanekuid. Tähtajaks ehk 13. jaanuariks oli ainult Reformierakond esitanud oma kandidaadi, kelleks oli Maris Lauri.

Komisjon tegi järgmised otsused. 7. märtsil tehti ettepanek võtta see eelnõu täiskogu päevakorda tänaseks, 16. märtsiks. Konsensusega tehti veel ettepanek panna eelnõu lõpphääletusele ja määrata ettekandjaks teie ees kõneleja, komisjoni esimees Helmen Kütt.

Seda eelnõu tutvustades tahan kindlasti märkida, et Viktor Vassiljev, kes seda ülesannet seni täitis, tegi oma tööd suurepäraselt. Komisjon oli ta määranud esindama haigekassa nõukogus sotsiaalkomisjoni, ja mitte ainult sotsiaalkomisjoni. Nagu Viktor oma viimasel koosolekul meile ütles, ta esindas Eesti rahvast, nii nagu me kõik siin saalis esindame valijatelt mandaadi saanuna Eesti rahvast. Ta esindas rahvast väga hästi ja tema kompetentsus meedikuna muutis kindlasti selle nõukogu töö sisukamaks. Samas olen ma täiesti veendunud, et ka Maris Lauri, kes asub nüüd nõukogus sotsiaalkomisjoni ja üldse Eesti rahvast esindama, teeb seda tööd suurepäraselt. Majandusnimesena valdab ta teemat kindlasti. Mul ongi ettepanek eelnõu esitatud kujul toetada ehk kutsuda tagasi Viktor Vassiljev ja nimetada Eesti Haigekassa nõukogu liikmeks Maris Lauri. Ütlen selgituseks, et sõnapaar "hea tava" on siin saalis kuidagi devalveerinud – on küsitud, mida hea tava ikkagi tähendab. Sotsiaalkomisjonis on hea tava olnud selline, et haigekassa nõukogusse kuulub komisjoni esimees *ex officio* ehk ameti poolest ja lisaks üks komisjoni liige, kes tavaliselt on olnud opositsiooni esindaja. See on ka põhjus, miks praegu toimub see vahetus. Aitäh!

10:07 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi ettekandjale ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Kõnesoove ei ole. Komisjoni ettepanek on panna eelnõu 394 lõpphääletusele.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele sotsiaalkomisjoni esitatud Riigikogu otsuse "Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" eelnõu 394. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu vastuvõtmise poolt on 85 Riigikogu liiget, vastu ei ole keegi, üks inimene on erapooletu.

Riigikogu otsus "Eesti Haigekassa nõukogu liikme tagasikutsumine ja uue liikme nimetamine" on vastu võetud.

2. 10:09 Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu (390 OE) esimene lugemine

10:09 Esimees Eiki Nestor

Alustame Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmise" eelnõu 390 esimest lugemist. Austatud Riigikogu, ka selle punkti menetlustava on selline, et ettekandjatele saab esitada ühe küsimuse ja läbirääkimistel osalevad ainult fraktsioonide esindajad. Algatajatepoolne ettekandja on Lauri Luik. Palun!

10:09 Lauri Luik

Austatud Riigikogu esimees! Hea Riigikogu! Vastavalt Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse § 90 lõike 1 punktile 2 esitab Eesti Reformierakonna fraktsioon Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve

erikomisjoni moodustamine" muutmise eelnõu, millega soovime muuta Riigikogu 7. mai 2015. aasta otsust "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine".

Eesti Reformierakonna fraktsioon soovib teha ülalnimetatud otsuses järgmise muudatuse: nimetada julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni liikmeks Arto Aasa asemele Kalle Laaneti ja tema asendusliikmeks Arto Aasa. Muudatus tuleneb sellest, et Arto Aas määrati riigireformi arengusuundade väljatöötamiseks moodustatud Riigikogu probleemkomisjoni liikmeks. Kõnealune otsus jõustuks vastuvõtmise korral selle allkirjastamisel. Aitäh!

10:10 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Igor Gräzin, palun!

10:10 Igor Gräzin

Hea ettekandja! Meil on julgeoleku vallas säärane probleem, et kapo endine peadirektor teostab kontrolli omaenese tegevuse üle. Tähendab, tegu on ühe ja sellesama inimesega. Kui see ei ole huvide konflikt, siis mis on? Sellesisulisele küsimusele vastas ka õiguskantsler, et tegemist on räige huvide konfliktiga. Tähendab, ise teen, ise rikun, ise kontrollin, ise annan andeks. Niisugune on olukord kõige sensitiivsema teemaga tegelevas komisjonis. Kui sina praegu Reformierakonna ja meie kõigi esindajana pakud vahetada selle erikomisjoni liiget, kas sul see küsimus pähe ei tule? Kantsler nimelt loodab nn isekorralduslikkuse peale – et see inimene ise taandub. Aga ta ei ole end seni taandanud. Mis edasi saab?

10:11 Lauri Luik

Aitäh! See on väga kohane küsimus. Ma arvan, et kui on huvide konflikt, siis tuleb see kindlasti lahendada.

10:11 Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

10:11 Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud ettekandja! Minu küsimus on inspireeritud Igor Gräzini küsimusest. Nagu me teame, parlament teostab järelevalvet täitevvõimu üle. Siin saalis istub hulgaliselt endisi täitevvõimu osalisi. Kas te näete selles huvide konflikti?

10:12 Lauri Luik

Ma arvan, et selle eelnõu kontekstis ei pea nii süvitsi arutellu laskuma. Ma ei näe põhjust, miks me peaksime hakkama siin seda teemat põhjalikult lahkama.

10:12 Esimees Eiki Nestor

Eelnõu algatajale rohkem küsimusi ei ole. Põhiseaduskomisjoni ettekandja on Arto Aas. Palun!

10:12 Arto Aas

Austatud Riigikogu! Põhiseaduskomisjon arutas esitatud otsuse eelnõu 7. märtsil. Muudatusettepanekuid ei laekunud. Küsiti korra veel üle, miks on selline vangerdus vajalik. See sai ära seletatud ning siis hääletati, kas võtta see eelnõu 16. märtsi istungi päevakorda, panna see lõpphääletusele ja määrata ettekandjaks Arto Aas. Kõik jaatavad otsused langetati rõõmsas üksmeeles. Aitäh!

10:13 Esimees Eiki Nestor

Küsimusi komisjoni ettekandjale ei ole. Aitäh, Arto Aas! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on panna eelnõu 390 lõpphääletusele. Muudatusettepanekuid ei esitatud. Austatud Riigikogu, panen hääletusele Eesti Reformierakonna fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu otsuse "Julgeolekuasutuste järelevalve erikomisjoni moodustamine" muutmine" eelnõu 390. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

[Hääletustulemused](#)

Eelnõu vastuvõtmise poolt oli 88 Riigikogu liiget, vastu ei olnud keegi, erapooletuid oli 1. Eelnõu on otsusena vastu võetud.

3. 10:14 "Lepingu Eesti Vabariigi valitsuse ja Taani Kuningriigi valitsuse vahel investeringute soodustamise ja vastastikuse kaitsmise kohta" muutmise ja lõpetamise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu (379 SE) teine lugemine

10:14 Esimees Eiki Nestor

Järgmine punkt on Vabariigi Valitsuse algatatud "Lepingu Eesti Vabariigi valitsuse ja Taani Kuningriigi vahel investeringute soodustamise ja vastastikuse kaitsmise kohta" muutmise ja lõpetamise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 379 teine lugemine. Väliskomisjonipoolne ettekandja Marko Šorin, palun!

10:14 Marko Šorin

Hea esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu 379 esimene lugemine lõpetati siin saalis 22. veebruaril k.a. Muudatusettepanekute tähtjaks sai tookord määratud reede, 3. märts kell 16. Ühtki muudatusettepanekut ei laekunud. Väliskomisjon jätkas eelnõu menetlemist oma 6. märtsi istungil ja jõudis otsusele teha ettepanek eelnõu teine lugemine lõpetada, viia läbi lõpphääletus ja eelnõu seadusena vastu võtta. Aitäh!

10:15 Esimees Eiki Nestor

Küsimused ettekandjale. Mart Nutt, palun!

10:15 Mart Nutt

Aitäh, austatud härra esimees! Austatud ettekandja! See leping on justkui pealkirjastatud, et tegu on lepinguga Eesti Vabariigi valitsuse ja Taani Kuningriigi vahel. Eesti poolt on asi selge, et allakirjutaja on olnud valitsus, aga kes on olnud Taani Kuningriigi poolt lepingupartner? Kas see on olnud ka valitsus või on see keegi teine, näiteks kuningas või mõni omavalitsus?

10:16 Marko Šorin

Taanis kuningat ei ole, on kuninganna. Aga ikka valitsused suhtlevad omavahel. Ent lepingu lõpetab parlament.

10:16 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Läbirääkimiste soovi ei ole. Eelnõu kohta muudatusettepanekuid ei esitatud ja komisjoni ettepanek on viia läbi lõpphääletus.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele Vabariigi Valitsuse algatatud "Lepingu Eesti Vabariigi valitsuse ja Taani Kuningriigi valitsuse vahel investeringute soodustamise ja vastastikuse kaitsmise kohta" muutmise ja lõpetamise kokkuleppe ratifitseerimise seaduse eelnõu 379. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Eelnõu vastuvõtmise poolt oli 78 Riigikogu liiget, vastu ei olnud mitte keegi ja erapooletuid oli 2. Eelnõu 379 on seadusena vastu võetud.

4. 10:17 Õiguskantsleri ettepanek tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks

10:18 Esimees Eiki Nestor

Hakkame arutama õiguskantsleri ettepanekut tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Austatud Riigikogu, lühidalt ka menetlustavast, mis on mõnevõrra eripärane. Alustame õiguskantsleri ettekandega, mille

järel võib talle küsimusi esitada. Seejärel tuleb põhiseaduskomisjoni ettekanne ja pärast seda rahanduskomisjoni ettekanne. Riigikogu liige võib esitada igale ettekandjale ühe suulise küsimuse. Pärast ettekandeid tulevad läbirääkimised, kus võivad esineda komisjonide ja fraktsioonide esindajad ning muud Riigikogu liikmed. Õiguskantsleril on nii nagu säärasel puhul ka Vabariigi Valitsuse liikmel õigus hiljem läbirääkimistel osaleda. Pärast läbirääkimisi toimub hääletus. Alustame! Palun, õiguskantsler Ülle Madise!

10:19 Õiguskantsler Ülle Madise

Austatud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu! Teile tänavu 7. veebruaril esitatud ettepanek viia Riigikogu esimehe nimetatud seadus kooskõlla ettevõtlusvabaduse põhimõttega selle koostoides õiguskindluse põhimõttega algas järgmise lõiguga: "Riigil pole üksnes õigus, vaid ka kohustus kaitsta rahvatervist. Alkohol on üks Eesti suurimaid tervisekahju põhjustajaid, seetõttu on alkoholi tootmisele, müügile ja tarbimisele piirangute seadmine põhimõtteliselt vajalik ja õigustatud. Seda ei tohi aga teha põhiseadust rikkudes."

Austatud rahvaesindajad! Eks kipu olema nõnda, et kui tuleb juttu maksudest – eriti alkoholist ja selle ostmise või tarvitamise (need on erinevad asjad) piiramisest –, siis kipub jutt minema emotsionaalseks. Tahan rõhutada, et ilmselt oleme kõik ühel meelel: Eestis on alkoholi liigtarbimine ja sellest tingitud kahjud nii tervisele kui õiguskorrale probleem. Selles oleme ühel meelel ja see ei ole mitte kuidagi tänase arutelu küsimus.

Tänase arutelu küsimusi on õigupoolest kolm. Need kõik mahuvad ühe nimetaja alla – mil määral või kas üldse kehtib Eesti õigusruumis õiguskindluse põhimõte – ja sellel on kolm alaküsimust: mis asjades ja mis ulatuses saab Riigikogu anda tähtjalisi lubadusi, millistel tingimustel või kas üldse tohib neid lubadusi enne tähtaega murda ning mis ulatuses saab üks valitsuskoalitsioon tähtjaliste lubaduste kehtestamisega piirata järgmiste koalitsioonide võimalust ajada oma poliitikat. Niisiis on küsimus õigusriigis, õigustatud ootuses, ettevõtluskeskkonna ettearvatavuses.

Kas aastate kaupa ette seadusesse kirja pandud aktsiiside hüppeline ja ettevõtlusvabadust väga tugevalt piirav tõstmine on põhiseaduspärane? Kui arvestada Riigikohtu argumente kaevandusõiguse tasude kaasuses, millega enamik teist, ma tean, on tänu eelnenud aruteludele tuttav, siis tuleks vastata: ei, detsembri lõpus tehtud muudatused ei ole põhiseaduspärased. Praegusel juhul on siiski üks erisus: muudatuse autorid väidavad nimelt, et 2015. aasta suvel alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse §-s 85¹² kehtestatu justkui välistab ettevõtjate õiguspärase ootuse. Võib-olla, aga võib-olla ka mitte. Just seetõttu on vaja selgust enne väga kõrgete aktsiiside jõustumist 1. juulil k.a. Seda selgust on vaja nii praeguses vaidluses kui tegelikult ka tulevikuks. Nii et ükskõik, kuidas Riigikohus selles asjas lõpuks otsustab, on see selgus minu arvates igal juhul võit. Juba ametisse astudes lubasin ju Riigikogule, et kui vaja, siis palun Riigikohtul – muidugi olles enne seda probleemi Riigikogus arutanud – asjadele hinnangu anda ka siis, kui põhiseaduspärasuse poolt ja vastu on argumente võrdselt, ent ühiskonnas valitseb segadus. See ongi niisugune juhtum.

Austatud Riigikogu liikmed! Kui te võtate ette juba viidatud pika nimega seaduse § 85¹², siis mida te näete? Põhimõtteliselt sedasama, mida ka ettevõtjad näevad. Selle paragrahvi pealkiri on "Aktsiisimäära muutmise analüüs". See on pealkiri. Seal ei ole kirjas õiguspärase ootuse välistus või aktsiisimäärade tõstmine. Ei, kirjas on "analüüs". Säte paikneb rakendussätete seas. See lisati sinna viimasel minutil ja umbes 30 väga keerulise menetlusmaterjali hulgas, küllaltki vastukäiva jutu saatel ja küllaltki vastukäiva seletuskirjaga. Selle sätte sisu on aga järgmine: "Vabariigi Valitsus esitab Riigikogule hiljemalt 2018. aasta 1. märtsil analüüsi ja vajaduse korral ettepaneku aktsiisimäära muutmiseks, kui käesolevas seaduses sätestatud või käesoleva seaduse 2015. aasta juunis vastu võetud muudatustega võivad kaasneda ootustele mittevastavad negatiivse mõjuga asjaolud, muu hulgas rahva tervisele, tarbimisele, ettevõtlusele või aktsiisi laekumisele." Mida see paragrahv koos oma saamislooga ja pealkirjaga lugejale ütleb? Kas see ikka ütleb selgelt, et igal ajal tohib hüppeliselt aktsiise tõsta, mis siis, et need on antud tähtjaliselt, ja mis siis, et analüüs ei näita, et mõju rahva tervisele oleks olnud halb? Või tähendab see midagi muud? Seda normi lugedes minu arvates sellest üheselt aru ei saa.

Väidetavalt selgitati ettevõtjatele – ma ise mõistagi ei olnud nende Rahandusministeeriumis peetud juttude juures –, et just selle sättega kindlustatakse, et enne järgmisi Riigikogu valimisi 2019. aasta kevadel enam aktsiise ei tõsteta. Seletuskirjad, ilusad või inetud jutud või ekspertide analüüsid ei tekita ega lõpeta õiguspärast ootust, see on selge. See, mis kehtib ja mida rakendatakse, on norm, mitte jutt,

mis sinna juurde käis. Siiski rõhutab riive tugevust ka see, et Eesti alkoholipoliitika alusdokument, Sotsiaalministeeriumi koostatud ja valitsuses 2014. aastal arutatud alkoholipoliitika roheline raamat soovib järgmise nelja aasta jooksul aktsiise tõsta keskmiselt 5% aastas. See tähendab, et lahja alkoholi aktsiisimäärade kuni 88%-ne tõus oli ettevõtjate jaoks täiesti ettenähtamatu.

Saan seda kõike teile siin rääkida puhta südametunnistusega, sest 2015. aasta varasuvel peetud Vabariigi Valitsuse istungil ma selgitasin: esiteks ei maksa maksumäärade küsimustes aastateks ette anda tähtajalisi lubadusi ning teiseks, kui neid antakse, siis piiratakse sellega võimaliku järgmise valitsuskoalitsiooni õigust ajada oma poliitikat. Kindlasti ei tohiks kindlad lubadused ulatuda teisele poole Riigikogu valimisi. Oma poliitikat ei tohi põlistada mitte ükski koalitsioon ja sellepärast peaks seadusi, ka maksumäärasid, saama vajaduse korral muuta. Just selle tõttu on minu jaoks selle vaidluse põhituum ja lootus Riigikohtu otsuse suhtes see, et öeldakse, kas tähtajaliselt antud lubadus Eesti õiguskorras tagab ettevõtjale usalduse, et seda erakordsete asjaoludeta ei muudeta, või mitte.

Mina soovin, et peaks olema võimalus anda usaldatavaid tähtajalisi lubadusi – näiteks selleks, et meelitada Eestisse mingit liiki investeringuid, arendada loodussäästlikku energeetikat või mõistlikku taristut –, kas või kuueks aastaks, ja tõesti nii, et neid lubadusi ei muudeta. Kui praegu jääb pinnale seisukoht, et ka tähtajalist lubadust võib tegelikult alati muuta, siis ma kardan, et see meede, mis Riigikogu käes on olnud – ja mis on minu arvates tõhus –, kaotab oma väärtuse. Ma usun, et see ei ole soovitatav, aga eks selle otsustab Riigikohus, kui asi peaks sinna jõudma.

Makse ei pea kindlasti aastate kaupa ette sätestama, see ei ole see valdkond. Kui keegi tahab teha prognoose ja neid Euroopa Liidule ette näidata, siis seda on võimalik teha riigi eelarvestrateegias. Euroopa Liidu õigus ei nõua, et need normid oleksid seaduses sätestatud. See pole loogiline, juhul kui neid on ikkagi võimalik muuta. Nii et riigi eelarvestrateegia sobib väga kenasti. Jah, võimalik on ka nii, et kirjutatakse aastateks näiteks aktsiisimäärad ette ja öeldakse sealsamas kohe selgesti: ettevõtjad, ärge uskuge, see ei pruugi kehtima jääda. Ma arvan, et see on kehvem praktika. Kui aga soovitakse näiteks alkoholiaktsiisi abil hoida alkoholi hinna ja sissetulekute kasvu vahel niisugust proportsiooni, et alkoholi ostmine ja tarbimine ei kasva, siis on selleks palju sobivam meede asjakohane koefitsient. See ei ole tähtajaline lubadus, seda saab alati muuta. Seega, mõistlikud alternatiivid tähtajalistele maksulubadustele on täiesti olemas.

Kokku võttes leian, et aktsiisimäärade tõstmine enne 2019. aastat, ilma et oleks ilmnenud erakorralisi asjaolusid või et analüüs oleks näidanud suur kahju rahva tervisele, on vastuolus põhiseaduse §-s 31 ette nähtud ettevõtlusvabaduse põhimõttega selle koostoimes §-s 10 ette nähtud õiguskindluse põhimõttega.

Austatud Riigikogu! Komisjonide aruteludest tean, et suure tõenäosusega minu ettepanek seekord siin toetust ei leia. See on Riigikogu õigus. Õiguskantsleril omakorda on kohustus sellisel juhul pöörduda Riigikohtusse. Rõhutan, et see on asjade normaalne ja põhiseaduspärane käik. Meil tuleb saavutada selgus ja soovitatavalt enne 1. juulit. Ma tänan Riigikogu põhiseaduskomisjoni ja rahanduskomisjoni sisuka arutelu eest! Täna teid kuulamast! Nagu ikka, vastan väga hea meelega teie küsimustele.

10:29 Esimees Eiki Nestor

Küsimused õiguskantslerile. Remo Holsmer, palun!

10:29 Remo Holsmer

Aitäh, lugupeetud juhataja! Austatud õiguskantsler! Ma olen väga nõus teie seisukohaga, et investeringute Eestisse meelitamisel on maksukeskkonna etteaimatavus ülioluline ning et niisugused sammud kindlasti murendavad usaldust riigi vastu ja näitavad sõnamurdlikkust. Me komisjonis rääkisime põgusalt ka gaasiaktsiisist. Muu hulgas oli selles eelnõus ju ka gaasiaktsiisi täiendav tõstmine võrreldes juba seadustatuga. Te ütlesite komisjonis, et see analüüs on kuskil lõppfaasis. Mis seisus see siis on ja kas gaasiaktsiisi osas on teie käsitus samalalaadne nagu praegu alkoholiaktsiisi osas ja selleteemaline vaidlus seisab meil siin paari nädala pärast ees?

10:30 Õiguskantsler Ülle Madise

Täna! Jah, käsil on nn kobareelnõu analüüsi järgmine faas. Lõppjärel dust ma praegu siin ei taha avaldada.

10:30 Esimees Eiki Nestor

Hanno Pevkur, palun!

10:30 Hanno Pevkur

Aitäh! Austatud õiguskantsler! Kindlasti on Riigikogul mõistlik see teema läbi käsitleda ja mul on hea meel, et te selle probleemiga siia tulite. Õiguskindluse põhimõte on midagi, mida eelkõige Eesti ettevõtluskeskkond väga ootab ja vajab. See ei ole küsimus sellest, kas Riigikogus on kellelgi enamus või mitte. Kas teie analüüsi käigus oli peale n-ö normikontrolli ja põhiseadusele vastavuse arutluse all ka Riigikogus toimunud menetluse küsimus elik see, et muudatusettepanekud pandi hoopis teise eelnõu juurde, mis oli Riigikogu menetlusse varem antud? Kas see oli ka teie fookuses või te lähtusite ainult normikontrollist ja sellest, et võib olla põhiseadusega vastuolu?

10:31 Õiguskantsler Ülle Madise

Tänan! Loomulikult ma jälgin Riigikogu tegevust suure huviga. Aga teile ettepanekut tehes lähtun rangelt põhiseadusest ja ametivandest.

10:31 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

10:31 Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt istungi juhataja! Auväärt õiguskantsler! Te viitasite oma sõnavõttus mitu korda sellele, et koalitsioonipoliitikutel peab olema õigus oma poliitikaid ellu viia. Aga kas teie arvates on olemas Eesti riigi jaoks mingid aluspõhimõtted ja kindlad väärtused? Kas koalitsiooni lubaduste elluviimine kiirustades ja ükskõik mis hinnaga on ikka põhjendatud? Ma pean silmas ka seda, et samasugused juhtumid võivad korduda pool aastat või aasta enne selle koalitsiooni valitsemisperioodi lõppu. Teiegi viitasite Riigikogu mandaadile nelja aasta jooksul.

10:32 Õiguskantsler Ülle Madise

Jah, see on selle vaidluse keskne ja minu arvates väga oluline küsimus, kuivõrd tohib üks koalitsioon oma poliitikat ajades tähtajaliste lubadustega, eeldades, et Riigikohtu seisukohad tähtajaliste lubaduste siduvuse osas püsivad, piirata järgmiste koalitsioonide otsustusvabadust. Nagu ma teile selgitasin, minu arvates maksu-, sh aktsiisimäärad ei ole valdkond, kus peaks tohtima näiteks neljaks aastaks anda ette kindlaid lubadusi, mida saab murda üksnes erakordsetel asjaoludel. Samas on valdkondi, kus see on vaieldamatult vajalik, ja just sellepärast peaks kinni hoidma põhimõttest, et tähtajaline lubadus on siduv, selliseid lubadusi ei anta valdkondades, kus seda pole hädasti vaja, ja et lubadustest, kui need on antud, peavad kinni ka järgmised koalitsioonid. See ei ole ettevõtja ega ühegi teise inimese mure, kas mingi tähtajaline lubadus anti õiges valdkonnas või vales valdkonnas. Kõigil peab olema alus uskuda, et riik käitub nii, nagu põhiseadus ette näeb, nii nagu inimesel on näiteks senise Riigikohtu praktika alusel õigus oodata.

10:33 Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

10:33 Aivar Sõerd

Aitäh, austatud esimees! Austatud õiguskantsler! Teie vaidlustatud maksumuudatuste kobareelnõu menetleti eelmise aasta lõpus siin Riigikogus ära 15 päevaga. Praegu on tekkinud olukord, kus seaduses sätestatud 20 päeva jooksul polnud Riigikogu juhatuse ja komisjonide tegevuse tõttu võimalikki teie ettepanekut arutada. Ei ole võimalik hääletada, kas teie ettepanekul teha seadusmuudatus või mitte, kuna 20-päevane tähtaeg on möödunud. Kas see põhiseaduses sätestatud 20-päevane tähtaeg kehtib ainult õiguskantslerile, juhul kui seadusandja ilmutab tegevusetust, või see kehtib ka seadusandjale? Või on see tavapraktikas täiesti devalveerunud ja sellel ei olegi enam seadusandja jaoks õiguslikku tähendust?

10:34 Õiguskantsler Ülle Madise

Ma loodan, et see norm ei ole oma tähendust kaotanud. Loodetavasti on enamasti võimalik sellest 20 päevast riigiõigusliku tava mõttes kinni pidada ja selle aja jooksul ikkagi langetada otsus, kas õiguskantsleri ettepanekut toetada või mitte. Mina isiklikult selle tähtaja põhiseadusest väljajätmist ei toeta, sest ainustki mõistlikku alternatiivi sellele ei ole. Ma arvan, et seni väljakujunenud riigiõiguslik tava on täiesti mõistlik ja hea.

10:35 Esimees Eiki Nestor

Jürgen Ligi, palun!

10:35 Jürgen Ligi

Aitäh! Austatud õiguskantsler! Kahju, et teie vaidlustus on kuidagi kahtlev ja nii kuiv. Ilmselt amet sunnib seda peale. Ma proovin selles stiilis küsida, et kui siin on kaalukaussidel eri väärtused – eelarve, rahva tervis, ettevõtlusvabadus –, siis kas nende kaalukausside asend ei sõltu sellest, kui veenvad on antud kontekstis teile esitatavad vastuargumendid. Tervise argumenti näiteks on murendatud tõsiasjaga, et viina aktsiisimäär jäi endiseks, järelikult on meil selle näol asenduskaup olemas. Lisaks on elavnenud piirikaubandus, mis suurendab alkoholi varumise riski ja eelarveriski samamoodi. Piirikaubandus murendab eelarve argumenti tuntavalt. Kas nende väärtuste kaal ei ole selle tõttu oluliselt ebamäärasem?

10:36 Õiguskantsler Ülle Madise

Jah, loomulikult õiguskantsleri amet seab väljenduslaadile oma piirid, millest ma püüan kinni pidada. Usun, et kirkama ja mahlakama väljenduslaadi õigus on neil, kellel on välja teenitud rahva mandaat. Kaalutlused, mida nimetasite, on kahtlemata selles vaidluses olulised. Ühel poolel on ettevõtlusvabaduse väga tugev ja ettenähtamatu riive ning teisel poolel tõepoolest rahva tervise ja fiskaalsed eesmärgid. Mõlemad on põhiseaduse järgi lubatavad ja olulised, eriti rahva tervis. See neljaleheküljeline analüüs, mis minu mäletamist mööda neli päeva enne seaduse vastuvõtmist esitati valitsusele ja Riigikogule, tõesti väga täpselt ei selgita, millised ikkagi on seni kehtinud aktsiiside mõjud nimetatud pika nimega seaduse §-s 85¹² loetletud valdkondades. Kui asi peaks jõudma Riigikohtusse, siis küllap vaatab neid mõjusid ka Riigikohus, kui ta kaalub, kas nii tugevat riivet õigustasid meie ettevõtluskeskkonnas või siis meie rahva tervises seisundis toimunud muutused.

10:37 Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

10:37 Igor Gräzin

Austatud proua õiguskantsler! Me saame juristidena aru, et tähtis pole mitte ainult tegu, vaid tähtis on ka motiiv, miks midagi tehakse. Jürgen puudutas siin tervisekaitse momenti, see tuleb varem või hiljem esile. Kas me juriidiliselt peaksime seda seadust hinnates hindama ka seda, mil määral selle tegelikud motiivid ja tegelikud mõjud kokku langevad? Kui teiste sõnadega öelda, siis valitsuskoalitsioonil erilist huvi rahva tervise vastu pole olnud ja nagu ma aru saan, lähemal ajal ei ole seda ka kuskilt tulemas. Küll aga huvitab valitsuskoalitsiooni eelarve, mis on rohkem kui 200 miljoniga miinuses. Kas meie suhtumine sellesse eelnõusse oleks teistsugune, kui nad oleksid öelnud nii: "Mehed ja naised, meil pole raha. Tõstame viina hinda, saame vähemalt selle tasakaalu ja teeme midagi muud!?" Aga on hoopis see valejutt tervisest. Kas me peame taluma valemotiivi ja valet tagajärge?

10:39 Õiguskantsler Ülle Madise

Ütlen jällegi, austatud küsija, et ma püüan hoiduda poliitiliste hinnangute andmisest. See on teie õigus ja ehk ka kohustus. Minu arvates on kahtlemata õige, et seda tüüpi kauba aktsiisiga maksustamise puhul tuleb arvestada asjaolu, et rahva tervist ja fiskaalseid eesmärgid ühele ja samale järjekorrahale ei saa asetada. Asi on ju selles, et kui Eestist ostetakse alkoholi vähem, siis tõenäoliselt laekub ka aktsiise vähem. Nii et tundub, et küllap siin peaks eespool olema kas üks või teine. On kõlanud väide, et võib-olla ostetakse alkoholi kõrgema aktsiisi korral vähem. Ma rõhutan jälle, et see ei pruugi tähendada, et juuakse vähem. Veel arvatakse, et kui alkoholi ostetakse vähem, siis see natuke parandab rahva

tervist ja natukene tuleb tänu sellele eelarvesse raha juurde. Eks siin ole tõe kriteeriumiks see, mis tegelikult välja tuleb.

10:40 Esimees Eiki Nestor

Urve Tiidus, palun!

10:40 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud õiguskantsler! Nendel inimestel, kes kuulavad täna siin seda juriidilist debatti, võib tekkida küsimus seoses sellega, et õiguskantsler on ettepaneku teinud, see arutatakse läbi ja lõpus hääletatakse. Mis juhtub siis, kui teie ettepanekut viia see seadus kooskõlla põhiseadusega ei toetata? Kas te oskate lihtsalt seletada, mis siis saab?

10:40 Õiguskantsler Ülle Madise

Kui austatud Riigikogu otsustab seekord õiguskantsleri ettepanekuga mitte nõustuda, siis ma lähen rahulikult sammul Õiguskantsleri Kantseleisse tagasi, kirjutatan alla taotluse Riigikohtule ja jään lootma, et Riigikohus loob aegsasti, enne 1. juulit vajaliku õigusselguse.

10:40 Esimees Eiki Nestor

Arto Aas, palun!

10:40 Arto Aas

Aitäh! Hea õiguskantsler! Me arutasime neid teemasid ka põhiseaduskomisjonis ja leidsime, et teie esitatud argumendid on väga tõsised ja põhjalikult läbi mõeldud. Me saame aru, et selline eelnõu menetlemine, nagu siin detsembris aset leidis, ei olnud õigusriigile kohane, ei olnud normaalne. Ka eelnõu koostajate argumendid pole tihtipeale kriitikat kannatanud. Tegelikult on üllatav, et koalitsioon, sh sama rahandusminister, kes need eelmised eelnõud ette valmistas, suhtub nii ükskõikselt või isegi üleolevalt põhiseaduse sätetesse ja teie esitatud analüüsi. Sellist põhiseaduslikku nihilismi ei tohiks siin saalis ja üldse Riigikogu majas olla. Teie analüüsi leheküljel 12 on lause: "Kõigil eelnevatel põhjustel leian, et rahva tervise argument ei õigusta aktsiisimäärade ennaktõusu aastatel 2017 ja 2018." Mulle tundub, et enamik Riigikogu liikmeid, vähemalt koalitsioonist, ei ole seda analüüsi lugenud. Kas te võiksite seda mõtet selgitada?

10:42 Õiguskantsler Ülle Madise

Siin ongi viide analüüsile, mida on ka teile tutvustatud, nagu ma komisjonide arutelust järeldasin. See analüüs on väga napp ja selles ei väideta, et alkoholipoliitika rohelises raamatus ette nähtud tõusudega oleks kaasnenud see, et alkoholi ostetakse ja juuakse vähem. Seda polnud näidatud ja sellest see väide.

10:42 Esimees Eiki Nestor

Jüri Jaanson, palun!

10:42 Jüri Jaanson

Austatud juhataja! Hea ettekandja! Lähtusite oma ettepanekus Riigikogule just ettevõtjate õiguspärasest ootusest. Koalitsiooni väljakuulutatud põhjendus aktsiisi järsuks tõusuks on kaitsta rahva tervise huve. Mu küsimus ongi, kas te sellest küljest analüüsisite seda seadust. Kas rahva tervise huvides tehtav järsk aktsiisitõus ikka on põhjendatud ja tagab soovitud tulemuse?

10:43 Õiguskantsler Ülle Madise

Selle kiire aktsiisitõusu kehtestamisel nimetati kahte eesmärki: riigieelarvesse tulu saamine ja rahva tervise parandamine. Rahva tervise parandamine peaks saavutatama tänu sellele, et kuna Eestis tõenäoliselt ostetakse pärast seda mõnevõrra vähem alkoholi, siis seda ka juuakse vähem. Kas see nõnda läheb, kas see mõju võiks olla niisugune, seda minu võimed ega meie ametkonna ressursid ei võimalda ette öelda. Meie vaatasime seda ühte osa kobarseadusest üksnes selle luubi läbi, mida ma püüdsin ettekandes selgitada.

Kas ettevõtjatel tekkis õiguspärane ootus? Jah, tekkis – mitmeks aastaks olid ette nähtud konkreetsed

aktsiisimäärad. Kas tegu oli tähtajalise lubadusega, mis Riigikohtu senise praktika järgi on raskemini muudetav? Meie hinnangul jah, nii see oli. Kas oli erakordseid asjaolusid, näiteks väga ränk majanduskriis, mille tõttu oli vaja lubadusi murda, et kindlustada hariduse ja arstiabi kättesaadavus ning tagada riigikaitse ja korrakaitse? See on põhiseaduse järgi lubatud, kui on tegu näiteks väga ränga majanduskriisi, epideemia või erakorralise seisukorraga. Sellist olukorda meie hinnangul ei olnud. Ja nimetatud analüüsis, mis nähtavasti tehti sellesama alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse § 85¹² täitmiseks, ei väidetud samuti, et senised aktsiisimäärad ei ole neile seatud eesmärgi täitnud. Nii et meie analüüsisime üksnes seda. Aga küsimus on kahtlemata õigustatud.

10:45 Esimees Eiki Nestor

Jüri Adams, palun!

10:45 Jüri Adams

Kui põhiseaduskomisjonis seda teie ettepanekut arutati, siis ma tõstatasin seal küsimuse, kuidas on meil saanud võimalikuks säärane praktika, et seadustesse pannakse kirja maksumäärade redelid. Ja siis keegi – võib-olla see olite teie, võib-olla mõni teine inimene – avaldas arvamust, et vahest on selle taga Rahandusministeeriumi ametnike professionaalne huvi sujuvamalt suhelda oma partneritega Brüsselis. Minule küll tundub, et see pigem haakub poliitiliselt kahe muu asjaga. Üks on aastaid kestnud püüd hävitada Eestis üheaastane riigieelarve ja asendada see pikaajalisega. Teine tegur on Riigikogu muutmine kummitemplik. Kas te mäletate seda vastust, kes seda ka ei öelnud? Ehk kordate meile?

10:46 Õiguskantsler Ülle Madise

Jah, ma mäletan seda vastust ja mäletan ka seda, kuidas juunikuus 2015 taas neljaks aastaks need määrad kehtestati. Jah, see oli valitsusametnike surve. Nad nimelt väitsid, et seda nõuab Euroopa Liit, selleks et hinnata eelarve tasakaalu. Tegime asja selgeks: ei nõua Euroopa Liit. Kas sellel võib olla seos sooviga minna üle nelja-aastasele eelarvele ja selle kaudu nõrgestada Riigikogu autonoomiat eelarve küsimustes? Võimalik. Aga see on lugupeetud rahvaesindajate välja uurida.

10:46 Esimees Eiki Nestor

Ken-Marti Vaher, palun!

10:46 Ken-Marti Vaher

Aitäh! Lugupeetud õiguskantsler! Maksuredeli teema oli põhiseaduskomisjonis tõsise arutelu all ja ma kordan seda, mida komisjonis sinu käest küsisin. See puudutab õiguskantsleri kui institutsiooni senist praktikat. Maksuredel ehk n-ö tähtajaline maksutõusude määramine seaduses ei ole mitte midagi uut, seda on Eesti õiguspraktikas rakendatud mitmel korral ennegi. 2009. aastal näiteks muudeti samamoodi tulumaksuseaduses kehtestatud määrasid, alates 2012. aastast vist ka aktsiisimäärasid. Ütle palun, mis põhjusel õiguskantsler kui institutsioon ei ole siiani vaidlustanud ühtegi nendest muudatustest!

10:48 Õiguskantsler Ülle Madise

See oli väga hea, et põhiseaduskomisjonis arutelu sellele läks, ja seda puudutati mõnevõrra ka rahanduskomisjonis. Nii nagu ma teile komisjonides lubasin, me täiendasime selle teemaga taotlust Riigikohtule, mis saab välja saadetud, kui see ettepanek ei leia täna siin toetust. Aga sellele küsimusele on kaks vastust. Esiteks, kaevandusõiguse tasude asi vaidlustati. See oli väga sarnane probleem ja Riigikohtu argumendid kehtivad ka siin. Teiseks, varasemad muudatused riivasid ettevõtlusvabadust koostöös õiguskindluse põhimõttega märksa vähem intensiivselt ja kaebusi polnud esitatud. Ma arvan, et niisugune õigusloome praktika ehk siis mitmeks aastaks ette maksumäärade kinnitamine oleks mõistlik lõpetada. Mitmeks aastaks ette antud prognoosid võiksid jääda väljapoole seadust, et mitte devalveerida Riigikogus vastuvõetud seaduste väärtust ja kehtivust ning usku nendesse. Riigi eelarvestrateegia on õige koht, kus seda teha. Kui eesmärk on spetsiifiline, näiteks see, et alkohol ei muutuks oma hinna tõttu inimestele sissetuleku kasvades liialt kättesaadavaks, siis on võimalik siduda aktsiisimäär asjakohase koefitsiendiga. See ei ole tähtajaline lubadus, see on hõlpsasti muudetav ja ettevõtted peavad arvestama, et riigil niisugune püsiv eesmärk on ja see muudatus võidakse alati teha –

kas pidades silmas rahva tervise huve või fiskaalseid huve või, kuigi see loogiliselt ei tundu kuigi võimalik, mõlemaid huve. Nii et tänan, see oli väga hea küsimus, ja ma loodan, et vastus rahuldab teid. Riigikohtu taotlusse läks see teema lisaks.

10:49 Esimees Eiki Nestor

Külliki Kübarsepp, palun!

10:49 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea esimees! Hea õiguskantsler! Minu küsimus puudutab Riigikogu tööga seotud õiguslikku ootust. Kas te oma analüüsis jõudsite ka sellele järeldusele, et kobareelnõu meetod kui selline – aktsiise tõsteti kobareelnõu kasutades – ei ole mitte õige viis eesmärki saavutada, vaid pigem Riigikogu sundseisu panemine ja vastutuse väljapressimine? Meilt on võetud võimalus ühte või teist meetet sisuliselt analüüsida. On teil selles oma seisukoht?

10:50 Õiguskantsler Ülle Madise

Jah, põhiseadus lubab õiguskantsleril Riigikoguga jagada oma arvamusi ka seda tüüpi küsimustes. Ma arvan, et erineva eesmärgiga ja erinevate reguleerimisaladega seadustes tehtavate muudatuste sidumine ühte pakki, määramine ühe eelnõuna ühe juhtivkomisjoni menetleda, kusjuures selle eelnõu puhul kehtivad kõik Riigikogu tööd reguleerivates aktides ette nähtud reeglid ja piirangud, tõesti piirab teatud määral Riigikogu liikmete võimalust menetlemises osaleda. Väga tõsiselt piirab see aga Vabariigi Presidendi õigust jätta tema hinnangul põhiseadusvastane seadus välja kuulutamata. Asi on ju selles, et president saab seaduse tagasi lükata ainult tervikuna. See tähendab, et ei jõustu ka need normid, mis on võib-olla riigi arenguks hädavajalikud ja põhiseadusega kooskõlas. Tihtipeale ei ole lihtsalt riigimehelik, et president lükkab kogu paki tagasi. Nii et peale Riigikogu liikmete õiguste piiratakse ka presidendi võimalusi teha oma põhiseaduses ettenähtud tööd. Siin on olemas varuväljapääs, mida proua Kaljulaid ka kasutas, paludes õiguskantsleril konkreetseid tema hinnangul täpsemat analüüsi väärivaid norme analüüsida. Seda me ka tegime. Aga jah, ma leian, et see ei ole väga hea praktika.

10:52 Esimees Eiki Nestor

Helmut Hallemaa, palun!

10:52 Helmut Hallemaa

Aitäh, esimees! Austatud õiguskantsler, aitäh selle seletuse eest! Ma jagan teie seisukohta, et õigusselgus ja ettevõtluskeskkonna stabiilsus on kindlasti olulised. Aga ma küsisin ka põhiseaduskomisjonis, kas me ei peaks sellise elitaarse kauba nagu alkohol puhul ikkagi arvestama tervet ettevõtluskeskkonda, tervet maksukeskkonda ning alkoholi hinna ja põhiliste toidukaupade, kas või piima hinna suhet. Mis te sellisest ettepanekust arvate selles kontekstis?

10:52 Õiguskantsler Ülle Madise

Ma usun, et see on oma sisult poliitiline ja kindlasti kaalumist vääriv ettepanek.

10:52 Esimees Eiki Nestor

Helir-Valdor Seeder, palun!

10:52 Helir-Valdor Seeder

Aitäh! Austatud õiguskantsler! Ma küsin natuke laiemalt. Siin oli juttu nn maksuredelist ja sellega seoses ma uurin, kui pikaks ajaks üks valitsuskoalitsioon oma poliitika saab põlistada. Minu arvates ei ole küsimus ju ainult maksuredeli abil oma poliitika põlistamises. Seda saab teha ka mitmesuguseid toetusi ja tasusid kehtestades. Näiteks me teame, et vanemapensioni puudutav muudatus lükati edasi ja sätestati, et alles kaks või kolm aastat hiljem see jõustub. Lastetoetusi on nii vastu võetud, taastuvenergia tasud on aastate peale ette fikseeritud ja ühel hetkel need lõppevad jne. Kas neid kõiki juhtumeid – toetused, tasud ja muud – peaks käsitlema samamoodi kui maksupoliitikat või on õiguskantsleri arvates tegu suure erinevusega?

10:53 Õiguskantsler Ülle Madise

Täna, väga oluline ja õige küsimus! Jah, neid tuleb käsitleda sarnaselt ja selles asi ongi. Kui ühes valdkonnas tähtajalised lubadused tegelikult õiguskindlust ei loo ja need on sama hõlpsasti murtavad kui tähtajatud lubadused, siis hakkab see paratamatult mõjutama ka teisi valdkondi. Ma ei taha siin anda hinnangut sellele, kas taastuvenergia tootmise soodustamiseks ettenähtud toetusmeetmed olid piisavad või liialt suured. Seal ju sellega silmitsi ollaksegi, et ettenähtud ajani ei ole võimalik neid toetusi vähendada. Tegelikult peab selline skeem minu arvates olema võimalik, sest teisiti ei saa paljudes valdkondades meelitada ettevõtjaid investeerima.

10:54 Esimees Eiki Nestor

Keit Pentus-Rosimannus, palun!

10:54 Keit Pentus-Rosimannus

Aitäh! Austatud õiguskantsler! See arutelu on täna siin mõnda aega käinud ja kogu selle arutelu käigus on valitsusliidu kolm osapoolt paraku esitanud vaid kolm nappi küsimust. Ometi on see teema minu arvates väga tõsine. Õiguskantsler on leidnud, et üks parlamendis vastu võetud seadus ei ole põhiseadusega vastavuses, on põhiseadusega vastuolus. Minu arvates on nende leigus, kes selle seaduse siin saalis läbi surusid, kaunis hämmastav. Mu küsimus on, kas te oma ettepanekule eelnenud ettevalmistustöö jooksul olete valitsusliidust kuulnud mõnda argumenti sedavõrd veenvana esitatuna, et see on pannud teid teie positsioonis kahtlema või küsimusi esitama. Kas valitsustroika poolelt on mõni kaalukas vastuargument kõlanud?

10:55 Õiguskantsler Ülle Madise

Jah, arutelu põhiseaduskomisjonis ja rahanduskomisjonis ning seal nii praeguse opositsiooni kui ka koalitsiooni liikmete esitatud küsimused ja arvamused mõjutasid kindlasti seda lõplikku teksti, mis läheb Riigikohtule juhul, kui täna see ettepanek toetust ei leia. Minu seisukoht on, et tähtajaliste lubadustega loodavat usaldust tuleb kaitsta ja selles küsimuses tuleb saada selgus enne 1. juulit. Ja mida Riigikohus ka ei otsusta, on see igal juhul võit – see on tulevikuks ja ka olevikuks väga vajalik. Seda põhiseisukohta ei ole küll ükski argument ega küsimus muutnud.

10:56 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, õiguskantsler Ülle Madise! Riigikogu liikmetel rohkem küsimusi ei ole. Põhiseaduskomisjoni ettekandja on komisjoni esimees Ken-Marti Vaher. Palun!

10:56 Ken-Marti Vaher

Lugupeetud Riigikogu esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Riigikogu põhiseaduskomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut 6. märtsil 2017. Kohal olid õiguskantsler ja tema nõunikud. Õiguskantsler tutvustas kõigepealt oma ettepaneku tuuma. Ta alustas oma tutvustust selle väljatoomisega, et sajabrotsendilist seost ja paralleeli kaevandusõiguse tasude juhtumiga, mille puhul Riigikohus on seisukoha võtnud, tõmmata ei saa. Seejärel andis ta ülevaate oma seisukoha peamistest punktidest, mis on ka teile välja jagatud. Seetõttu lähen ma kohe küsimuste ja vastuste juurde.

Läbi käidi mõned teemaplokid, millest esimene puudutas 2015. aastal antud tähtajalist lubadust. Vabariigi Valitsuse tähelepanu juhiti asjaolule, et aktsiisimäärade neljaks aastaks kehtestamine loob õiguspärase ootuse. Õiguskantsler selgitas, et tookord ei pöördunud ükski ettevõtja õiguskantsleri poole, rahandusminister pidas läbirääkimisi ettevõtjatega. Õiguskantsler aga otsustas juhtida Vabariigi Valitsuse tähelepanu kõnealusele probleemile. Seega olid ilmselt kõik osapooled teadlikud, et säärest lubadust ei tohiks murda.

Oli küsimus, mis puudutas maksuredelite kehtestamist kui tavapärasest finantsplaneerimise instrumenti, mida on kasutatud erinevate maksude puhul ka varem. Küsimusele, miks ei ole seda varem vaidlustatud, vastas õiguskantsleri nõunik, viidates analoogiale kaevandamisõiguse tasudega, mille puhul eelmine õiguskantsler pöördus Riigikohtusse, kus tuvastati põhiseadusvastasus. Tegemist oli ebaselge normiga ja Riigikohus kaevandusõiguse tasude otsuses demokraatia põhimõttele määravat kaalu ei andnud. Täpsustava küsimuse peale, mis puudutas eelkõige aktsiisimäärasid ja ka tulumaksu määrasid, vastas õiguskantsleri nõunik, et varem ei ole nii suurt aktsiisimäära tõusu toimunud. Just

seetõttu ongi see vaidlustus esitatud.

Üks küsimus puudutas võrdlust Saksamaaga. Õiguskantsler nimelt tõi välja, et Saksamaal loobuti tähtjaliste lubaduste andmisest. Kuna Eesti õigusruum sarnaneb Saksa omaga, siis küsiti, kas Eestis jõutakse samuti selleni, et tähtjalisi lubadusi enam seadusandja ei anna. Õiguskantsler vastas, et ta väga loodab, et Eesti ei liigu tähtjaliste lubaduste ärakaotamise suunas, sest tähtjaline lubadus on väga oluline õiguslik ja poliitiline instrument soovitud eesmärkide saavutamiseks. Samas ei tohiks tähtjalisi lubadusi anda kerge käega ja selliste asjade puhul, kus ei ole vaja neid anda. Seda on õiguskantsler püüdnud korduvalt selgitada seoses riigieelarve planeerimisega neljaks aastaks. Ei ole mingit põhjust kirjutada seadustesse aastate kaupa ette maksumäärasid ja lisada veel juurde klauslit, et need määrad ei loo õiguspärast ootust. Võib-olla oleks mõttekas tähtjaliste lubaduste andmise võimalus säilitada, samas aga n-ö maksuredelite kehtestamisest loobuda.

Järgmine küsimus puudutas oletuslikku võimalust, et kui mõni tulevane valitsuskoalitsioon võtab vastu otsuse maksuredelina aktsiisitõusude kohta näiteks järgmiseks kümneks aastaks või veelgi pikemaks ajaks, siis kas õiguskantsler mõistab seda nii, et õiguspärane ootus on loodud ja seda muuta ei ole võimalik. Kas mõnel juhul oleks võimalik seda otsust siiski muuta? Õiguskantsler vastas, et ta väga loodab, et kõnealuses valdkonnas niisuguse kehtivusajaga lubadusi ei anta. Näiteks mis saaks, kui praegu kehtestada vanaduspensionile mineku vanus aastaks 2060? Ilmselt kõik teavad, et kogu see skeem selleks ajaks teiseneb. Seega tekib küsimus, kas niisugune tähtjaline lubadus tuleks vaidlustada või mitte. Kogu tähtjaliste lubaduste andmise temaatika on õiguskantsleri meelest Eesti õigusteoorias veel piisava üksikasjalikkusega läbi töötamata. Õigusteoorias on leitud, et väga pikaks ajaks etteantud lubaduste korral ei ole mõistlikul inimesel alust eeldada, et need lubadused kaugel tähtaja saabudes kehtivad.

Küsimus, mis puudutas piirikaubandust, kõlas sääraselt: kas õiguskantsler analüüsis piirikaubandust üldisemalt? Õiguskantsler vastas, et analüüsi seda, millised ettevõtjad võivad olla aktsiisi ennaktõusust mõjutatud. Samas puuduvad õiguskantsleril vahendid ulatusliku majandusanalüüsi läbiviimiseks ja see pole ka õiguskantsleri otsene ülesanne. Kaugemas perspektiivis oleks aga parem, kui majandusanalüüs oleks tugevam.

Oli küsimus, mis puudutas valitsuse vahetumist nelja aasta järel: kas sääraseid muudatusi võibki teha ainult nelja aasta tagant? Õiguskantsler vastas, et tema arvates oleks ideaalne, kui niisuguseid tähtjalisi lubadusi ei antaks, et jätta võimalikele järgmistele valitsuskoalitsioonidele ja Riigikogu koosseisudele võimalus teha teistsugust poliitikat.

Järgmine küsimus kõlas nii: milline võiks õiguskantsleri arvates olla lahendus, kui maksuredelid jäetaks Eesti õigusse alles, aga samas pikaajalisi lubadusi maksude kehtestamise kohta ei tohiks anda? Õiguskantsler vastas, et ta pidas silmas siiski seda, et seaduse tasemel tuleks maksuredelitest loobuda. Neid võib kasutada arengukavades või riigi eelarvestrateegias, aga mitte seadustes. Maksumäär ei ole midagi sellist, mida peaks aastateks kindlalt ette lubama. Õiguskantsler märkis, et tema hinnangul võiks edaspidi seadustes maksuredeli asemel kehtestada koefitsiente, mida võib muuta ja mille puhul ei ole probleemi põhiseadusvastasusega.

Viimased küsimused puudutasid eelarve planeerimist ja eelkõige seda, et meil on olemas riigi eelarvestrateegia neljaks aastaks. Selge on, et strateegiad ulatuvad üle Riigikogu konkreetse koosseisu mandaadist. Kas oleks ehk mõistlik teha ka riigi eelarvestrateegiaid üksnes olemasoleva Riigikogu koosseisu volituste lõpuni? Õiguskantsler vastas, et tema on pikaajalise planeerimise pooldaja, selleks sobivad vahendid sõltuvad valdkonnast. On võimalik kasutada arengukavasid ja eelarvestrateegiat, mis on spetsiifiline arengukava. Tegu võib olla nelja aasta või ka kaheksa aasta perspektiiviga. Aga aus on ühiskonnale öelda, et tegemist on prognoosiga ning et järgmine Riigikogu ja valitsuskoalitsioon võivad seniseid poliitikaid muuta nii asjaosalistele soodsamaks kui ka ebasoodsamaks. Seetõttu ei toeta õiguskantsler neljaks aastaks koostatud riigieelarvet, mis oleks seadusega vastu võetud. See oleks põhiseadusvastane ja õiguskantsler ei toeta selles osas põhiseaduse muutmist.

Küsi ka seda, millal on seadusse kirjutatud maksude muutmise ajalised tabelid tegelikult alguse saanud. Õiguskantsler meenutas, et tema arvates vastab tõele, et need tähtjalised maksuredelid on seadusse kirjutatud Rahandusministeeriumi ettepanekul. Väideti, et sedaviisi on võimalik lihtsamalt Eurostati veenda, et eelarve püsib nelja aasta jooksul tasakaalus. Õiguskantsleri arvates on see väide Eesti põhiseadust ja õigusriigi põhimõtteid arvestades alusetu. Euroopa Liidu õigus sellist kohustust ette ei näe.

Sellega sai küsimuste ja diskussiooni osa läbi. Ma võtan lühidalt kokku ka väljaöeldud arvamused. Jüri

Adams leidis, et kõnealune aktsiisitõus põhiseadusvastane ei ole, aga samas ta toetas õiguskantsleri ettepanekut aktsiisitõus tagasi pöörata. Helmut Hallemaa märkis, et tema arvates peaks alkoholiaktsiisi tõstes arvestama ka kõikide teiste kaupade, näiteks piima hinna tõusu ja üldse eri kaupade hindade suhet. Arto Aas sõnas, et kõnealuse tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse võttis Riigikogu vastu 2015. aasta 15. juunil. Valitsusse kuulusid siis Reformierakond, Sotsiaaldemokraatlik Erakond ning Isamaa ja Res Publica Liit. Rahandusminister, kelle juhtimisel ettevõtjatele õiguspärane ootus loodi, oli sel ajal sama kes praegu. Ta toetab õiguskantsleri ettepanekut, sest praegu ei ole ühtegi kriitilist põhjust õiguspärast ootust nii tugevalt rikkuda. Mina ütlesin selle ettepaneku kohta järgmist. Minu hinnangul ei ole kõnealuse regulatsiooni puhul tegemist õiguspärase ootuse rikkumisega. Esiteks on tegemist põhjendatud aktsiisitõusuga, mida on käsitletud väga mitmes analüüsis, mida õiguskantsler ju otseselt ei vaidlusta. Teiseks on selle muudatuse puhul antud piisav etteteatamise tähtaeg, üle poole aasta. Et aktsiisitõus ei oleks liiga järsk, otsustati määra tõsta kahes etapis. Säärase n-ö lauge tõusu eesmärk on muu hulgas aktsiisitõusu mõjusid tasandada. Lisaks on aktsiiside ühtlustamise debatt Eesti ühiskonnas juba aastaid kestnud, see ei tule mitte kellelegi üllatusena. Kolmandaks, maksuredelite kehtestamise ja muutmise puhul on tegemist õiguspraktikaga, mis on siiaaani põhiseadusele vastanud. Seda tehti näiteks, kui 2009. aasta novembris võeti vastu tulumaksuseaduse ja sellega seonduva seaduse muutmise seadus. Seda tehti novembris 2012, kui võeti vastu alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seaduse muutmise seadus, samuti 2014. aasta juulis, kui kiideti heaks sama seaduse muudatused, ning 2015. aasta juunis, kui seda seadust jälle muudeti. Seega see praktika on olnud kestav, seda on kasutatud mitmel aastal. Lühidalt veel mõnest argumendist. Selle regulatsiooni eesmärk on vähendada kange ja lahja alkoholi aktsiisimäärade erinevusi, et piirata alkoholi tarbimist ka sel moel. Aktsiisimäärade erinevuse vähendamise tagatakse alkoholi võrdsem maksustamine ja ka inimeste tervisele ja ühiskonnale tekitatava kahju seisukohast ei ole õigustatud mõne alkohoolse joogi liigi eelistamine teistele. Varasemate maksumääradega jätkamise korral muutuks alates 1. jaanuarist 2018, mil tulumaksuvaba miinimum tõuseb 500 euroni, lahjem alkohol võrreldes netopalgaga odavamaks ja nii suureneks ka selliste jookide kättesaadavus. Kui see aktsiisitõus jääks ära, siis lahjema alkoholi puhul suureneks inimeste ostujõud ligikaudu 10%, mis oleks kindlasti ühiskonnale kahjulik suundumus. Aktsiisitõus on vajalik selleks, et praegune olukord püsiks. Alkoholi tarbimine väheneb aga siis, kui aktsiisitõus on kiirem kui palgakasv.

Märgin ka, et aktsiis on kaudne maks, mille puhul maksukoormust kannab lõpptarbija, kes kasutab aktsiisikaupa ettevõtlusväliselt. Tarbimist maksustatakse toote hinna tõstmise kaudu. 2016. aasta 19. detsembril sätestatud aktsiisimäärade muudatused ei piira ettevõtjate tegevusvabadust, sest ettevõtjatel on võimalik aktsiisimäära tõusu tõttu tõsta käideldava alkoholi hinda. Nii et seda koormust tegelikult kannavad lõpptarbijad. Aktsiisimäärade muudatused ei sea ettevõtlusele põhjendamatuid takistusi, maksumääradel ei ole tagasiulatuvat mõju ning need arvestavad senisest paremini isikute võrdse kohtlemise nõudega, samuti sooviga rahva tervist kaitsta.

Määrad ei ole ka ülemäära koormavad ega väljasuretava või karistava iseloomuga. Samuti on see muudatus olnud ettenähtav. Juba on mainitud erinevaid debatte, mida on läbi aastate aktsiisimäärade ühtlustamise üle peetud. Juunis 2015 vastu võetud sotsiaalmaksuseaduse, tulumaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seadusega lisati alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisi seadusse rakendusliku iseloomuga § 85¹², mille eesmärk oli muu hulgas väljendada võimalust, et 2015. aasta juuni maksuseadusega vastuvõetud aktsiisimäärad võivad enne nende jõustumist veel muutuda.

Täiendavalt tuleks arvestada ka demokraatia põhimõttega, mille kohaselt peab valitseval enamusel ja koalitsioonil olema õigus demokraatlikul viisil oma soove ellu viia. Samas ei ole ühelgi enamusel õigust oma poliitikat põlistada. Põhiküsimus praeguses vaidluses ongi ju selles, kas on võimalik mingeid otsuseid põlistada, näiteks viieks või seitsmeks aastaks, nii et järgmistel valitsuskoalitsioonidel või järgmistel parlamendikoosseisudel pole seda enam võimalik muuta. Sellist praktikat kindlasti Eesti poliitikas ega õiguses ei tohiks olla.

Lõpetuseks viitan sellele, et tulumaksuvaba miinimumi tõstmine puudutab väga paljusid inimesi ja alkoholiga liialdamine tähendab rahva tervisele suurt ohtu. Nii võib lahja alkoholi täiendavaid aktsiisimäärasid pidada kaalukatel põhjustel kehtestatuks – need on põhjendatud, mõõdukad ja põhiseaduspärased.

Õiguskantsleri ettepanekut toetas meie hääletusel 4 komisjoni liiget, ettepaneku vastu oli 6 liiget, erapooletuid ei olnud. Otsustati määrata ettekandjaks põhiseaduskomisjoni esimees ja teha ettepanek

arutada seda küsimust suures saalis tänasel päeval. Aitäh teile!

11:13 Esimees Eiki Nestor

Küsimused põhiseaduskomisjoni ettekandjale. Kalle Palling, palun!

11:13 Kalle Palling

Aitäh! Austatud ettekandja, kus te viibisite eelmisel nädalal, kui teie äraoleku tõttu ei saanud seda ettepanekut siin saalis menetleda õigel ajal, nii et me oleksime mahtunud 20-päevase menetlustähtaja sisse? Esmaspäeval oli siin pikk arutelu, aga Riigikogu juhataja ütles päevakorra kinnitamise ajal, et teid ei ole kohal.

11:14 Ken-Marti Vaher

Tänan! Ma ei tea, millest see küsimus praegu ajendatud oli. Põhiseaduskomisjon ei langeta loomulikult otsuseid aruteluteemade saali toomise kohta. Seda teeb Riigikogu juhatus ettepanekute alusel. Nii et sellist otsust meie langetanud ei ole. Ma tõin esile, et põhiseaduskomisjon valmistas ette kõik menetluslikud otsused ja võttis seisukohad, et ka see otsus oleks valmis saali esitamiseks.

11:14 Esimees Eiki Nestor

Arto Aas, palun!

11:14 Arto Aas

Korra peaks seda esmaspäevast debatti meenutama. Ken-Marti oli vist haige. Aga sel istungil Riigikogu esimees härra Nestor väitis, et põhiseaduskomisjon tegi ettepaneku arutada seda alles sel nädalal. Mina vaatasin komisjoni istungi protokollit ja sobrasin oma mälus, aga ei leidnud sellist põhiseaduskomisjoni otsust. Ja me siin tükk aega vaidlesime, kelle otsus see oli, kes võttis endale õiguse komisjonile viidates rikkuda põhiseaduses ette nähtud 20 päeva põhimõtet. See jäigi õhku rippuma. Äkki sa nüüd kasutate võimalust ja ütled, kas komisjon seda arutas või küsiti sinu isiklikku arvamust, millal võiks õiguskantsleri ettepanekut arutada? Saaks vähemalt selle protseduurilise küsimuse klaariks.

11:15 Ken-Marti Vaher

Mul on hea meel kuulda, et te jälle vaidlesite esmaspäeval – ma saan aru, et see on tore tegevus, eriti opositsiooni meelest. Ma olin tõesti haige ja ega ma täna ju ka terve ei ole, aga ma pidasin oluliseks oma kohustust täita. Jürgenil on alati palju öelda, isegi kohapeal ilma mikrofonita. Muidugi, seda sa võid teha. Põhiseaduskomisjon ei ole langetanud otsust, millal see teema saali tuua. Nii et Riigikogu vaidlebki erinevate tähtaegade üle ja kõige muu üle. Andke andeks, härrased, te olete 16 aastat istunud võimul ja kuulunud täpselt samamoodi opositsiooni juttu 16 aastat järjest – Jürgen läks nüüd juba väga tõsiseks –, nüüd aga olete vaid kolm kuud istunud opositsioonis, ent räägite täpselt sedasama, mida eelmine opositsioon 16 aasta jooksul. Andke andeks, see on pehmelt öeldes naeruväärne.

11:16 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

11:16 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ma teie irooniast küll praegu väga aru ei saanud, minu arust oli see lausa kohatu. Aga küsimus, mille hea kolleeg esitas, oli väga lihtne. Kui istungi juhataja oleks väga selgelt öelnud, et Ken-Marti Vaher on haige ja seetõttu me ei saa seda teemat saali tuua, nii nagu täna välja tuli, siis oleks need küsimused siin saalis ära jäänud. Kui küsiti väga selgelt, kes tegi ettepaneku rikkuda 20 päeva pikkust põhiseaduses ette nähtud tähtaega, siis sellele me vastust ei saanud. Viidati, et komisjon justkui nii otsustas. Kui me esitasime täpsustava küsimuse, kas seda tegi telefoni teel komisjoni esimees või keegi teine, siis me ka vastust ei saanud. Kas te oskate seda kommenteerida?

11:17 Ken-Marti Vaher

Ma ei oska seda kommenteerida. Aga minu haigus ei puutu üldse asjasse, ma olen täna teie ees vaatamata haigusele.

11:17 Esimees Eiki Nestor

Igor Gräzin, palun!

11:17 Igor Gräzin

Kõigepealt ma soovin sulle kiiret paranemist! Aga, ühesõnaga, ma sain aru, et lubadused ei kehti, tähtajad ei kehti. Nüüd tuleb minu küsimus: mis kehtib?

11:17 Ken-Marti Vaher

Kehtivad seadused, Igor. Seadused kehtivad. Ja kindlasti põhiseadus kehtib.

11:18 Esimees Eiki Nestor

Aitäh, Ken-Marti Vaher! Rohkem küsimusi ei ole. Rahanduskomisjoni ettekandja on komisjoni esimees Mihhail Stalnuhhin. Palun!

11:18 Mihhail Stalnuhhin

Härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Pärast eelmise sõnavõtu lõpus olnud debatti tahan teile meelde tuletada, et 6. märtsil teatas Riigikogu juhataja: meil on päevakord olemas, see on kokku pandud eelmisel nädalal ja selle me kinnitame. Oli olemas sooviavaldus teha selle teema arutelu samal nädalal, see tähendab eelmisel nädalal, kui see sobib kaasettekandjatele. Siis oleks jooksvalt päevakorda muudetud. See ei sobinud ja sellel lihtsal põhjusel läks teema selle nädala päevakorda. See ei sobinud minule ja minu teada ka Ken-Martile. Nii et ei ole alust rääkida haige või terve olemisest või millestki muust sellisest. On olemas protseduur, mille kohaselt juhatus paneb päevakorra paika, aga ta võib seda muuta, kui tehakse säärane ettepanek.

Rahanduskomisjon arutas õiguskantsleri ettepanekut 6. märtsi istungil. Õiguskantsler Ülle Madise andis komisjonile probleemi olemusest ülevaate ning kuulati ära ka Rahandusministeeriumi ja Sotsiaalministeeriumi esindajate seisukohad. Tulen veel korra eelmise teema juurde tagasi. Kui me olime rahanduskomisjonis ettepaneku käsitlemise lõpetanud, saime õiguskantsleri nõunikult kirjaliku ettepaneku teha arutelu sellel nädalal. Selleks ajaks oli aga juba komisjoni istung läbi, mitte ainult selle küsimuse menetlemine.

Niisiis, komisjonis möönis õiguskantsler, et ta ei ole kindlal veendumusel, et regulatsioon on põhiseadusega vastuolus. Ettepaneku põhieesmärk on saavutada õigusselgus tulevikuks ja saada Riigikohtult hinnang, kas tähtajaline lubadus sellisel viisil on lubatav ja põhjendatud ning kuidas see haakub demokraatia põhimõtetega, kui võimul olev koalitsioon kehtestab siduva regulatsiooni tulevaste võimul olijate jaoks. Punkt kaks: kas aktsiisimäärade muutmise aluseks olevaks analüüsiks saab pidada seda kirjatööd, mis Riigikogule eelnõu ettevalmistamise käigus esitati? Kuidas üldse peaks õieti kaaluma fiskaalset ja rahva tervise eesmärki, mis on olemuslikult vastassuunalised eesmärgid? Punkt kolm: kui aktsiisitõus on vajalik tulumaksuvaba miinimumi tõusuga seonduvalt, siis miks tõstetakse aktsiisi pool aastat varem? Need olid õiguskantsleri tõstatatud küsimused.

Komisjoni arutelu käigus peatuti järgmistel teemadel. Kõigepealt nn kaevandamisõiguse tasude lahendus. Neid tasusid puudutava kohtulahendiga seonduvalt arutati, kas tegemist on üksühese analoogiaga või mitte. Ministeeriumi esindaja ütles, et erinevus on reguleerimisobjektis, praegune kaasus puudutab Riigikogu finantspädevust. Õiguskantsler möönis samuti, et need kaasused on erinevad. Kolleeg Holsmer tõstatas gaasiaktsiisi küsimuse, sest sama seadusega on ette nähtud ka selle aktsiisi täiendav tõus. Milles seisneb erinevus, et õiguskantsler seda ei vaidlusta? Õiguskantsler veel analüüsib seda küsimust, oli vastus. See on natuke erinev kaasus, tähtajad on erinevad ja laed ulatuvad teisele poole valimisi.

Kolleeg Ammaselt kõlas küsimus, mille poolest erines 2015. aastal vastu võetud maksukobar 2016. aastal vastu võetud kobarast. Kas see, mis on ühele koalitsioonile lubatud, järgmistele ei ole lubatud? Õiguskantsler selgitas, et ta andis oma hinnangu valitsuse istungil, kus väljendas selgelt seisukohta, et selline käitumine ei ole õige. Samuti saatis ta 2015. aastal kirjad rahandus-, justiits- ja peaministrile ning selgitas samasugust seisu, nagu on praegu. Tol korral ettevõtjad ei pöördunud õiguskantsleri poole ja

õiguskantsleri teada anti ettevõtjatele lubadus, et midagi sellist rohkem ei tehta.

Üks komisjoni liige märkis, et 2015. aastal võttis ta Riigikogu liikmena sarnase seaduse vastu ning siis vastuolu põhiseadusega ei tuvastatud. Kirju, mis õiguskantsler ministritele saatis, Riigikogu liikmetele edastatud ei ole ja seetõttu võtsid Riigikogu liikmed sel korral samasuguse seadusmuudatuse vastu. Pretsedent, eks ole? Seadusi võtab vastu parlament. Miks õiguskantsler parlamenti ei informeerinud? Õiguskantsler selgitas, et tol ajal ei pidanud ta seda vajalikuks.

Jürgen Ligi – see ei olnud küsimus, see oli pigem arvamuse avaldus – kinnitas, et 2015. aastal õiguskantsler selle teema valitsuse istungil tõstatas. Samuti märkis ta, et tuleb küsida, kas meil on tervise aspektist vaadatuna süvenev või leevenev alkoholiprobleem. Juhul kui me kaalume rahva tervise argumente, siis tuleb kaaluda ka teisi argumente. Eesti lahja alkoholi aktsiis on muu Euroopaga võrreldes suhteliselt kõrge, samas juuakse meil palju kanget alkoholi. Muudatusega toetatakse lahja alkoholi ostmist piiri tagant.

Minu küsimus oli, miks otsustas õiguskantsler siduda oma ettepaneku 2019. aasta valimistega.

Õiguskantsler selgitas, et kui valitsuskoalitsioon muutub, peab olema võimalik otsuseid muuta, aga päris lubamatu on olukord siis, kui otsused mõjutavad järgmist valimisperioodi. Mina tegin tollal komisjonis sellise järelduse, et kõik meie vastuvõetavad seadused peavad olema piiratud tähtajaga 2019. aasta märts. Seetõttu ongi laiemalt oluline vastata küsimusele, mida tähtajaline lubadus tähendab ning mida ja mil määral võib või ei või võimul olija tähtaegseid lubadusi andes põlistada.

Seoses õiguskantsleri ettepanekuga langetas rahanduskomisjon järgmised otsused. Esiteks tehti ettepanek hääletada, kas me kujundame seisukoha või ei kujunda. Komisjonil on tegelikult võimalik teha mõlemat viisi. Selle poolt, et kujundada seisukoht, oli 6 Riigikogu liiget, vastu 2, erapooletuid ka 2. Kokkuvõttes asusime seisukohale toetada õiguskantsleri ettepanekut – selle poolt hääletas 6 ja vastu 4 komisjoni liiget. Konsensusega määrati komisjoni ettekandjaks komisjoni esimees. Aitäh!

11:26 Esimees Eiki Nestor

Küsimused rahanduskomisjoni ettekandjale. Urmas Kruuse, palun!

11:26 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Auväärt ettekandja! Kuidas aitavad alkoholi suuremahulised ostud väljaspool Eestit kaasa rahva tervise parandamisele, mida selle seadusega soovitakse justkui saavutada?

11:26 Mihhail Stalnuhhin

Ma mõtlesin, et küsimus läheb edasi, sest see on selgelt sotsiaalelu spetsialisti teema. Kui siin seisaks sotsiaalkomisjoni esimees või sotsiaalminister, oleks teine asi. Ma ei pea vajalikuks kujundada eksperdiarvamust igas küsimuses. Ma olen lihtsalt alkoholi vastu ja arvan, et kõik sammud, mis alkoholi tarvitamise kasvu vastu tehakse, on positiivsed. Aga selle sotsiaalsel mõju ja piirimajandust peaksid analüüsima teised inimesed. Öeldakse küll, et ekspert on iga inimene, kes ei ela meie kandis. Kui te saite sellest naljast aru, siis te mõistate, miks ma ei soovi kommenteerida valdkonda, mis ei ole absoluutselt minu tööala.

11:27 Esimees Eiki Nestor

Jüri Adams, palun!

11:27 Jüri Adams

Härri Stalnuhhin, valitsuskoalitsiooni kuuluv Riigikogu rahanduskomisjoni esimees, on väga tähtis mees – vähemalt teine mees rahanduse valdkonnas meie riigis. Sellepärast ma küsin teie käest laiemalt, kuidas te suhtute nelja-aastase riigieelarve ideesse. Kas Eesti võiks minna täielikult sellele üle või valida mingisuguse vahevariandi?

11:28 Mihhail Stalnuhhin

Ma arvan, et see arutelu seisab meil veel ees. Minu isiklik arvamus on, et perspektiivi on muidugi vaja näha. Aga mul on raske ette kujutada, kuidas me hakkame seda tegema. Mul on varasem rahanduskomisjoni kogemus täitsa olemas. Ma olin kunagi opositsiooni liige ja olin realikmena selles komisjonis. Iga poole aasta tagant me kuulasime majandusprognoose, vaatasime graafikuid ja

diagramme jne. Vaatasime ja läksime laiali. Aga kord jäid mul need materjalid laua peale väga pikaks ajaks. Ja siis tulid järgmised juba – pool aastat oli möödunud – ja ma hakkasin neid vaatama. Selgus, et oli juhtunud midagi sellist, et, noh ma ei tea, kuul ei läinud üldse pihta. Lendas mööda ikka õige suurel kaugusel.

Ette planeerida on muidugi tore, aga minu arvates peaks tegu olema strateegilise planeerimisega: on valitud teatud suunad, on valitud teatud valdkonnad, mida sihikindlalt hakatakse finantseerima ja toetama. Aga niiviisi, et mingite arvude täpsusega paika panna plaanid neljaks aastaks – ma ei kujuta seda ette. Ja teiseks muutuksid sellised arutelud nagu meil siin, kas seadus seob valitsuse käsi või ei seo, nii tavapäraseks, et me kõik siin vist hulluksime. Nii et strateegiline planeerimine jah, aga mitte kuigi konkreetne.

11:30 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi ei ole. Aitäh! Avan läbirääkimised. Jürgen Ligi, palun!

11:30 Jürgen Ligi

Austatud esimees! Austatud Riigikogu liikmed! Kahju, et see tänane arutelu on nii ettevõtlusvabadusekeskne. Väärtusi on palju rohkem, paragrahve on palju rohkem ja nende omavaheline kooskõla on palju põnevam. Ja just nende kooskõla on see, mis realselt elu kõige rohkem mõjutab. Me peaksime tegelikult rääkima kobareelnõust üldisemalt. Seal on sigadusi rohkem kui see üks ja mõni neist on suuremgi, kuid kahtlemata kobara fakt on üks tänase arutelu põhjus. Me ei saanud alkoholiaktsiise käsitlevat punkti korralikult menetleda, sellepärast et oli ahvatlevamaid punkte ja sellepärast, et kehtivad piirangud ja piiranguid seati meile ka komisjonis. Püüti arutelu piirata, nii nagu piirab seda ka Riigikogu kodukord.

Kõnealune maksukobar on paraku uudne madalseis Eesti parlamentaarses praktikas. Kahjuks pannakse kobaraid kobarasse ja ei tehta vahet, kui erinev on seekordne. Aga just seekordse erinevus on selle probleemi põhjus, mitte kobarad üldiselt. Sama lugu on alkoholiga. Sellist alkoholiaktsiisi tõstmist ei ole kunagi olnud. Selles mõttes küll teeb küllale liiga küll. Väga teistmoodi kobar, väga teistmoodi alkoholiaktsiis ongi tänase vaidluse laiem sisu. Tegelikult on uudne madalseis ka see, et põhiseaduskomisjoni esimees – nähtavasti siis komisjoni nimel – mõnitas täna opositsiooni selle pärast, et me üldse arutame midagi. Samas me oleme istunud võimul sama kaua kui tema.

Aga mis seal ikka, räägime sellest 2015. aastast. Mul on sellega seotud mälestused olemas, olin sel ajal valitsuses. Meil oli suuri kahtlusi, kas selline aktsiisi täiendav tõstmine on võimalik. Meid rahustas maha rahandusminister ja me rahustasime end ise ka maha, teades läbirääkimisi, mida ta pidas ettevõtjatega. Tookord asja ei vaidlustatud ja kui asi oli ainult väidetavas ettevõtlusvabaduse piiramises, siis see mittevaidlustamine oli mõneti argument. See on fakt, et sellega õiguskantsleri ega kohtu poole keegi ei pöördunud.

Praegu on väga teistmoodi olukord: küll on teinud küllale liiga. Lisaks on argumentide kaal väga erinev. Kui me paneme kaalukaussidele ettevõtlusvabaduse, rahva tervise ja eelarve argumentid, siis peab tunnustama, et seaduse õigustus on väga tugevasti murenenud just tolle menetluskäigu ja tolle järsu alkoholi aktsiisimäära tõstmise tõttu. Eelarve argument on tugevasti murenenud piirikaubanduse tõttu ja ma võin kinnitada, et 2015. aasta tõstmise ajal öeldi meile, et see on ülempiir, mis eelarvet aitab, rohkem ei tohi tõsta. Seda kinnitasid meile tookord prognoosijad. Praegu nad ütlesid meile, et nad ei ole kindlad, et ei tõsteta ülemäära. Nii et arvestage seda: eelarve argument on nõrk. Ja seda võiks ka öelda õiguskantsler Riigikohtule.

Nõrk on ka rahva tervise argument, sest eelmise aasta detsembris ei alanud Eestis joomarlus. Esiteks on alkoholi tarbimine järjepidevalt vähenenud. Jevgeni Ossinovskil oli vaid kiire näidata oma tegusust enne, kui alkoholi tarbimine veel rohkem väheneb. Aga see selleks. On fakt, et kui me stimuleerime piirikaubandust, siis me stimuleerime varude ostmist ja kokkuvõttes mõneti ka tarbimist. Kui tugevasti, saab vaielda, aga kindlasti ei ole see tervislik.

Palun lisaiega!

11:35 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

11:35 Jürgen Ligi

Ilmselt ei ole tervislik ka otsus, et me tõstame aktsiisi ainult lahjal alkoholil. On ju selge, et kange alkohol on asenduskaup, samuti see, et ta on riskantsem. Proovige järele! Ma proovisin üle mitme aasta, jõin pool pitsi viina. Ma arvasin, et viin on midagi väga vastikut ja tüütut, aga pean ausalt ütlema, et see oli nii lihtne võtta ja nii mõjus. Minu jaoks on see täiendav argument selle eelnõu vastu: me suuname inimesi viina ostma. Viinaga ennast täis võtta on praegu odavam ja lihtsam. Miks me räägime siia juurde rahva tervisest, ma ei saa aru – viin on palju mürgisem. Mul oli kurb sündmus, nii et naerda ei maksa, sellepärast ma selle pool pitsi võtsingi. Mitte kusagile kiiret ei ole! Käia välja argument, et oli kiire rahva tervist kaitsta, on tegelikult sigadus. Meil on tekkinud alkoholiturism ja see murendab tervise argumenti ja eelarve argumenti.

Mulle tundub selle arutelu puhul – vabandust, kui ma õiguskantslerile liiga teen! –, et see on selline, nagu on varemgi õiguskantslerite puhul olnud, mingisugune nende õiguskeskkonna tehnilisevõitu siseasi. Õigus on väga tähtis. Aga ma soovitan siiski lisada õiguslike argumentide sisse natuke ka liha. Eelarve ja tervise argumendid on tegelikult konkreetsemad kui ainult paragrahvid. Kas see argument praeguses olukorras töötab, seda tuleks ka selles vaidluses illustreerida.

Aga ma soovin õiguskantslerile Riigikohtus igatahes jõudu! On selge, et ta peab sinna minema. Ja soovin talle ka jõudu selles üldises pressingus tema institutsiooni vastu, mis viimasel ajal on. Justiitsminister enam ei varja, et õiguskantsler segab teda, see instituut segab teda. Tema geniaalsetest algatustest on päris hea loend Eesti Ekspressi peatoimetaja veerus. Mulle eriti meeldis see, mis oli seal lõpus artikli alla kirjutatud. Eks minu kokkupuuted justiitsministriga on kestnud pikemat aega. Aga justiitsminister kahjuks ei ole üksi. Vahe ja Reinsalu moodustavad võitluspaari, kes ei hooli tegelikult Eesti riigist, ei hooli oma isikliku karjääri nimel tehtavate robustsuste tagajärgedest. Jõudu, õiguskantsler, õigus on teie poolt!

11:38 Esimees Eiki Nestor

Kalvi Kõva, palun!

11:38 Kalvi Kõva

Hea Riigikogu esimees! Lugupeetud kolleegid! Hea õiguskantsler! Me teame, et parlamendi enamus otsustas tõsta lahja alkoholi aktsiisi. Just sellepärast, ma loodan väga, et me hoolime rahva tervisest. Tuleb silmas pidada, et lahjat alkoholi on aastaid soositud madalamate aktsiisimääradega. Selle muudatuse eesmärk ongi vähendada kange ja lahja alkoholi aktsiisimäärade erinevust ja sellest tulenevalt lahja alkoholi kättesaadavust. On väga oluline rõhutada, et sellel ja tuleval aastal tehtavate maksumuudatuste tulemusena inimeste sissetulek kasvab ja alkohol muutub paljudele inimestele kättesaadavamaks. Sissetulekud kasvavad ja suurema sissetuleku eest saab osta rohkem alkoholi kui varem. Vaja on tagada, et suurema ostujõu korral ei suureneks alkoholi tarbimine. Alkoholipoliitika tegelike eesmärkide osas on õiguskantsler jõudnud oma ettepanekus valitsusega täpselt samale seisukohale.

Alkohol on meil üks peamisi tervisekahjude põhjuseid ning alkoholi tootmisele, müügile ja tarbimisele piirangute seadmine on vajalik. Näiteks Leedus on hiljuti samal teel otsustatud lahja alkoholi aktsiisi 100% tõsta. Sellest võib järeldada, et karjув rahva tervise probleem on peale Eesti ka mujal. On mõistetav, et alkoholiaktsiisi varem kokku lepitust kiirem tõstmine mõjutab alkoholitootjate tegevust negatiivselt ning võib vähendada nende kasumit. Õiguskantsler juhtis oma ettepanekus tähelepanu, et erandlike asjaolude korral võib riik varem antud tähtajalisi lubadusi murda. Aktsiisitõusu üks eesmärk on vähendada alkoholi tarbimist ning liigjoomisest tekkivaid tervise- ja muid kahjusid. Väga konservatiivsetel andmetel moodustavad alkoholiga seotud tervisekahjud rahalises mõttes 2% SKT-st. Kui arvestada alkoholist tingitud surmasid ja haiguste tõttu kaotatud tööaastaid, siis 2015. aastal oli see kahju ligi 443 miljonit eurot. Eestis sureb otseselt alkoholi tarbimise tagajärjel igal aastal vähemalt 1000 inimest. Sotsiaalministeeriumi arvates aga oli aastal 2011, kui nad selle arvutuse tegid, isegi 1440 alkoholist põhjustatud surma.

Head sõbrad! Sama palju on elanikke Mustvee linnas, Kolga-Jaanis ja Alatskivi vallas. Alkoholi liigne ja väärilti tarbimine põhjustab vägivalda, õnnetusi, tervise kaotamist ja varajasi surmasid, see vähendab õpi- ja töövõimet. Peale tervise kahjustamise põhjustab alkoholi liigtarbimine ka majanduslikke ja sotsiaalseid probleeme. Lisaks sureb igal aastal või saab viga sadu inimesi, kes ise pole napsitanud, joobnud juhtide tekitatud liiklusõnnetuse tagajärjel. Sellega riivatatakse väga paljude inimeste põhiseaduslikku õigust elu ja tervise kaitsele. Seega on sotsiaaldemokraatide hinnangul tegemist

piisavalt erandlike asjaoludega, mis annavad põhjust alkoholi hinda sissetulekute suurenemise tõttu tõsta.

Tuleb veel esile tuua, et alkoholi hinna tõstmine vähendab alkoholi põhjustatud kahjusid ühiskonnas. See on tõendatud. Praegusel juhul kaaluvad rahva tervise huvid üles alkoholiga seotud ärihuvid riive. Meie hinnangul on aktsiisimäärade kiiremas tempos tõstmine rahva tervise huvides vajalik samm ning aktsiisitõusude võimalik põhiseadusvastasus saab seisneda vaid muudatuste tegemise viisis, mitte nende sisus. Ka õiguskantsler on oma ettepanekus märkinud, et seadusandjal tuleks eelistada sellist muudatuste tegemise viisi, mis jätab järgmisele valitsuskoalitsioonile võimaluse poliitilisi valikuid muuta. Demokraatia põhimõtte järgi on rahva valitud esindajatel õigus muuta seniseid otsuseid. Palun lisaaega!

11:42 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

11:42 Kalvi Kõva

Keegi ei saa õigustatult eeldada, et temale meelepärased normid jäävad igaveseks püsima. Õigusliku olukorra muutmisel tuleb ette näha vajalik aeg muudatustega kohanemiseks, st tegevuse ümberkorraldamiseks. Kui neist teatatakse piisavalt vara – selle seadusmuudatuse puhul tehti seda üle poole aasta varem –, siis see ei saa olla põhiseadusega vastuolus. Tunduks arusaamatu, kui uuel Riigikogu koosseisul või valitsuskoalitsioonil poleks õigust muuta näiteks viieks või kümneks aastaks paika pandud alkoholiaktsiise või muid makse. Demokraatia põhimõttest tuleneb, et uuel Riigikogu enamusel on õigus muuta varasemaid poliitilisi prioriteete.

Kokku võttes leiame, et tõstatatud vaidluse peamine eesmärk on saavutada õigusselgus tähtajaliselt antavate lubaduste ning nende muutmise küsimuses. Eelkõige on oluline saada vastus küsimusele, kas tähtajaliste lubaduste kehtestamine on demokraatlikus ühiskonnas ja õigusriigis üldse vajalik. Loodame, et õigusselgus ja õigusrahu selles küsimuses ka varsti saabub. Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon ei toeta õiguskantsleri ettepanekut muuta lahja alkoholi aktsiisimäärasid tõstnud seaduseelnõu ning leiab, et parlamendis eelmise aasta detsembris vastu võetud seadus on põhiseadusega kooskõlas. Aitäh!

11:44 Esimees Eiki Nestor

Aivar Sõerd, palun!

11:44 Aivar Sõerd

Austatud esimees! Head kolleegid! Teenusmajanduse Koda tunnistas koostöös Postimehega tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse ehk nn maksukobarseaduse eelmise aasta halvima seaduseks. Ent see pahelise õigusloome eredaim näide, asjatundjate kriitikast hoolimata ülepeakaela ette valmistatud praakseadus suruti Riigikogus eelmise aasta lõpus läbi. Seda tehti sõnamurdlikult, varasemate seadustega antud lubadusi rikkudes ja seadusloomes kehtivaid menetlusreegleid järgimata. Oli tõesti vaid aja küsimus, millal õiguskantsler sekkub. Võib tõesti olla väga erandlike olukordi, kui riigil tuleb kaaluda tähtajalistest lubadustest taganemist, näiteks ranga majanduskriisi korral. Alkoholiaktsiisi täiendava tõstmise ajal sellist olukorda polnud. Õigusriik peab austama juba antud lubadusi ja seadusmuudatusi ei tohi vastu võtta põhiseadust rikkudes. Põhiseaduse §-st 142 tulenevalt peab seadusandja põhiseadusega vastuolus oleva seadusakti põhiseadusega kooskõlla viima 20 päeva jooksul.

Koalitsioonile ei tähendanud see seaduses sätestatud tähtaeg midagi. Õiguskantsler esitas oma ettepaneku Riigikogule 17. veebruaril, aga rahanduskomisjon arutas esimest korda asja 6. märtsil. Tõesti, 20 päevaga pole reaalselt võimalik seadust muuta, kui tahta seda teha kõiki menetlusreegleid ja tähtaegu järgides. Aga ometi suutis koalitsioon selle maksumuudatuste kobarseaduse läbi suruda 15 päevaga! Loomulikult sündis see tähtaegu, menetlusreegleid ning Riigikogu kodu- ja töökorra seadust rikkudes. Meenutame, et ulatuslike maksumuudatuste kobareelnõu oli rahanduskomisjonis eelmise aasta lõpus päevakorras 5. detsembril ja 19. detsembril oli juba lõpphääletus.

Nii et on igati ootuspärane, et järgmise sammuna teeb õiguskantsler nüüd juba Riigikohtule ettepaneku täiendada aktsiisitõusud kehtetuks tunnistada. Riigikohus on nn kaevandamistasude kaasuses analoogilise lahendi juba teinud. Riigikohus on oma senises praktikas ka teistes kaasustes rõhutanud, et

tähtajaliselt kehtestatud seadussätete korral võib tekkida õiguspärane ootus. Ja sellesamas 2015. aasta 15. juuni seaduses, mille kobarseadus ära muutis, olid aktsiisimäärad kehtestatud tähtajaliselt. Rahandusministeerium saatis rahanduskomisjoni vastulause õiguskantsleri positsioonidele. Rahandusministeeriumi kiri oli õiguslikult äärmiselt nõrk, õiguslikud argumendid olid põhjendamata. Ministeerium rõhus sellele, et põhiseaduslikud väärtused, mille kaitseks ettevõtlusvabadust ja õiguspärast ootust riivati, avaldavad seekord ettevõtjatele teistsugust mõju kui nn kaevandamistasud. Kaevandamistasude kaasuses oli eesmärk justkui keskkonnakaitse, praeguses kaasuses on rahva tervis. Rahva tervis on ülioluline, aga kas see ikka on koalitsiooni ainukene ja peamine eesmärk, selles on põhjust kahelda. Pigem on jäänud mulje, et koalitsiooni eesmärk on leida eelarvesse lisaraha, et viia ellu koalitsioonile üle jõu käivaid algatusi. Ministeerium rõhutas veel, et keskkonnatasude määrad olid aastate kaupa esitatud Vabariigi Valitsuse määruse lisas tabeli kujul, aga aktsiisimäärade muudatused on seadusandja sätestanud seaduse tekstis. Kas tõesti on asjaolul, kas määrad on valitsuse määruse tabelis või seaduse tekstis, õiguslik kaal? Sellele küsimusele ei osanud rahanduskomisjonis vastata ka ministeeriumi esindaja. Palun lisaiega!

11:48 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

11:48 Aivar Sõerd

Eelmise aasta lõpus koalitsiooni poolt kiiruga kokku pandud nn koalitsioonileppe katteallikate tabel on juba laiali lagunenud. Koalitsiooni antud lubadused ja riigile võetud kohustused on osutunud kulukamaks, kui esialgu arvati, samas katteallikad on üksteise järel ära kadunud. Täiendavatest aktsiisimääradest loodab koalitsioon saada lisatulu tänavu 25 miljonit eurot ja järgmisel aastal 58 miljonit eurot. See on üks väga kaalukas põhjus, miks valitsusliit ei soovi seadusrikkumist tunnistada. Eesti ei asu üksikul saarel. Aktsiisipoliitikat kujundades tuleb arvestada teiste riikide, eriti naaberriikide aktsiisipoliitikaga. Aktsiisitõusude mõjul on vähenenud Eesti siseturul lahja alkoholi müük, aga müüginumbrite vähenemine ei tähenda üksüheselt tarbimise vähenemist, sest täiendavad kogused tuuakse nüüd Lätist. Rahva tervise seisukohast on see pigem halvem variant, sest Lätist tuuakse ju korraga suuremad kogused. Teiseks soosib koalitsiooni alkoholipoliitika kange alkoholi tarbimist. Siinkohal tulebki küsida, kuidas saab selline alkoholipoliitika olla rahva tervise huvides, kui see ühest küljest kange alkoholi tarbimist soodustab ja teiselt poolt suunab maksuraha, mida võiks kasutada tervishoius, Läti.

Lõpetuseks tahan ka omalt poolt tunnustada õiguskantslerit tema tegevuse ja järjepidevuse eest. Soovin õiguskantslerile edu eelseisvas kohtumenetluses Riigikohtus! Tänan tähelepanu eest!

11:50 Esimees Eiki Nestor

Kersti Sarapuu, palun!

11:50 Kersti Sarapuu

Hea juhataja! Head kolleegid! Ma alustan algusest ehk sellest, mida me oleme täna arutanud. Vaadagem päevakorrapunkti pealkirja: me arutame õiguskantsleri ettepanekut tulumaksuseaduse, sotsiaalmaksuseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse Eesti Vabariigi põhiseadusega kooskõlla viimiseks. Põhiseadusega kooskõlla viimine kõlab suurejooneliselt, kuid tegelikult võime pealkirja palju lihtsamaks muuta: me hääletame senise alkoholipoliitika jätkamise poolt või selle vastu. Senise alkoholipoliitika jätkamine tähendab lahja alkoholi edasist oluliselt madalamat maksustamist, kuigi etanooli molekulid on nii õlles, veinis kui ka viinas.

Alkoholiaktsiis moodustab õlle hinnast praegu ca 17%, siidri hinnast ca 20%, veini hinnast ligi 9,7%, vahetoodete hinnast 14,9%, aga viina hinnast 50%. Kas see on õiglane? Meie tervishoiusüsteem näeb iga päev ränka vaeva, et inimeste tervist üha efektiivsemalt ravida ja hoida, ägades aasta-aastalt üha suurema koorma all. Teiselt poolt oleme juba aastaid läbi sõrmede vaadanud ühele olulisele terviseprobleemide põhjustajale – alkoholile. Statistika on kurjakuulutav. Ainuüksi Eesti Haigekassale läks 2015. aastal otseselt alkoholist põhjustatud haiguste ravimine maksma 3,5 miljonit eurot, alkoholiga seotud haiguste ravimine aga hinnanguliselt 50,3 miljonit eurot. Need arvud räägivad iseenda eest.

Selle taustal on hämmastav kuulda lauseid, et uus koalitsioon peaks ootama 2019. aastani, et maksustada lahja ning kange alkohol ühtemoodi. See on mõistusevastane! Viimaste kuude jooksul olen palju kuulnud, et kõnealust seadust võrreldakse aastate eest tehtud keskkonnatasude redeltõusuga. Aga tollase ja praeguse olukorra vahel on üks suur ja sisuline erinevus: tookord muutis kokkulepitud poliitikat sama erakond, kes selle kokku leppis. See on tõepoolest õigustatud ootuse rikkumine. Eesti põhiseadus sätestab, et Vabariigi Valitsus viib ellu riigi sise- ja välispoliitikat. Ootamatult on aga tekkinud olukord, kus uuel valitsusel ei ole võimalik rahva ootust täita.

Riigikohus peab selles kaasuses andma oma selge hinnangu, kui pikaks ajaks võib maksumäärased kokku leppida ning millised on võimalused neid muuta, kui valitsus vahetub. Ma ei pea mõistlikuks olukorda, kus üks valitsus raiub riigi maksupoliitika kümneks aastaks kivisse. Tänapäevane arutelu näitab selgelt, kuidas eelmine valitsus saab oma poliitikat ka opositsioonis olles ellu viia. Nii ei kaitsta aga mitte Eesti ühiskonna, vaid kitsa ringi alkoholitootjate huvisid. Rahva tervis on asi, mille eest tasub võidelda, ning kui aktsiis on rohi, mis aitab meil vähendada alkoholist põhjustatud haigusi ning surmasid, siis oleme valmis selle eest võitlema. Aitäh teile!

11:54 Esimees Eiki Nestor

Urmas Kruuse, palun!

11:54 Urmas Kruuse

Auväert istungi juhataja! Head kolleegid! Noore Riigikogu liikmena on mulle huvitav, et sõnavõtude tabelist võib näha, kes on täna viimase sõna ütleva. Head kolleegid, ma julgen teid rahustada! Viimase sõna ütlevad alati valijad, nii et ei tasu väga palju higitada. Aga see debatt on läinud hästi huvitavaks ja ma kuulasin väga tähelepanelikult, mida õiguskantsler rääkis. Kuulakem, mismoodi õigustatakse kiiret ja reaktiivset kobareelnõu ja sellega seotud aktsiisitõuse! Tegelikult on ju alust öelda, et rahva tervisesse ei löönud välg sisse. Ei löönud sisse kaks kuud tagasi, ei löönud sisse neli kuud tagasi. See argument õigustusena minu arvates absoluutselt ei kõlba. Tegelikult on meil olemas statistika, mis näitab, et keskmine tarbimine on langevas trendis. Seega kannab järjepidev mõõdukas alkoholiaktsiisi tõusmine vilja. Kui head kolleegid oleksid öelnud, et nad teevad seda kõike selleks, et eelarve tulusid suurendada ja oma valimislubadusi täita, siis ma oleksin rahulikum olnud ega oleks siin puldis nii palju kirge demonstreeritud. See oleks olnud aus ja siiras. Aga nüüd kõlanud jutt ei ole üldse mitte pädev olnud. Kui me vaatame rahvusvahelises statistikas kajastatud lahja ja kange alkoholi tarbimist eri riikides, siis näeme väga selget tendentsi, et nendes riikides, kus kange alkoholi tarbimine on au sees, on alkoholi mõju rahva tervisele ilmselgelt negatiivsem. Sellega tuleks arvestada. Nii jõuame tagasi sinna, et kui me räägime alkoholist, siis peaksime rääkima ka napsitamisesest kui ühest kultuuri osast. Alkoholiga peab oskama kultuurselt ümber käia. See tegelikult tähendab ka seda, et ei maksa väita, et kange alkoholi asemel lahja alkoholi kultuurne tarbimine ei mängi rahva tervise parandamisel mingit rolli. Seda seisukohta toetab rahvusvaheline statistika.

Mis puutub edasistesse sammudesse, siis minu jaoks on väga kõnekas üks fakt, mida auväert õiguskantsler puldis nimetas. See on seotud sellega, et niisugust tüüpi kobareelnõudega me paneme väga keerulisse seisu, vahel isegi lõksu meie auväert presidendi, rääkimata sellest, et vähenevad parlamendiliikmete võimalused osaleda aruteludes ja neid eelnõusid puudutavates debattides. See on tendents, millel kindlasti ei tohi siin majas lasta süveneda. Vastasel juhul muutub kogu debatt mõttetuks ja pääsevad liikvele libaargumendid.

Ma olen väga palju kuulnud väidetavat, et iga võimule tulnud koalitsioon hakkab ükskõik milliste vahenditega kiiresti oma poliitikat ellu viima. Ma ei ole päris kindel, et seda saab õigustada, eriti kui me ei malda isegi poolt aastat ära oodata. Kuidas saab rääkida õiguskindlusest ja õigusselgusest, kui pooleaastane tähtaeg on meie jaoks väga pikk? Ma julgen püstitada hüpoteesi, et kui me oleme Eesti riigis ühel hetkel kokku leppinud väga selged põhimõtted, mida järgides riigi majandust arendada ja riigi eelarvet kujundada, siis me võiksime selle debati lõpptulemusena otsustada, et mingid väärtused võivad olla kivisse raiutud rohkemaks kui pooleks aastaks. Need võivad olla raiutud kivisse kaheks aastaks, kolmeks aastaks, võib-olla ka enamaks ajaks. Õiguskantsler on täna teinud ettepaneku, mille teema võib jõuda Riigikohtusse. Selle debati käigus me peamegi arutama, millised võiksid olla need põhimõtted ja väärtused, mida ei saaks ükski koalitsioon kiiresti ja kerge käega muuta. Seda ei tohi lubada, sest see võiks igal juhul riigi pikaajalist toimetulekut halvendada.

Palun kolm minutit juurde!

11:58 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaega.

11:58 Urmas Kruuse

Selle tõttu ma ei ole aprioorset kindel, et mitte ükski põhimõte, väärtushinnang või säte ei võiks olla pikemaks ajaks seadusesse raiutud. Aga kindlasti on meil ees debatt selle üle, mis puudutab nelja-aastast valitsemistsükli ehk rahvalt uue mandaadi saamist.

Kui siit samm edasi astuda, siis Kalvi Kõva ettekandest jäi selgelt kõlama üks lause: et meie eesmärk on õigustada kange alkoholi tarbimist ja soosida neid tootjaid. See minu arvates ei ole väga loogiline ja väga mõistlik. Kui me oleme arvamusel, et alkoholiturism vajab Eestis soodustamist ja kodused baarikapid täitmist kordades rohkem, kui me lähiajal jõuame ära tarvitada, siis sellise poliitika jätkumine seda kindlasti soosib ja see ei ole hea. Rääkimata sellest, et toetame lätlaste unistust Eesti majandusest, Eesti riigist mööda vuhiseda ja saavutada parem majandussituatsioon.

On ääretult kurb, et koalitsioon ei räägi sama kirglikult preventatiivsetest tegevustest ja sinna raha suunamisest. Alkoholi tarbimise kultuuri edendamine tooks kaasa mõistliku, mõõduka ja vähese tarbimise, aga sellele tööle suunatud summad ei ole kasvanud vajalikus suurusjärgus. Seetõttu ma loodan väga, et Riigikohus annab meile võimaluse debateerida siin parlamendis selle üle, mis võiksid olla meie väärtused, mida ei tohiks lähiajalisi poliitilisi eesmärke taga ajades muuta. Sellised seaduseelnõud murendavad nii presidendi kui ka parlamendi võimalusi suunata debatti ja selles osaleda. Mis puutub Reformierakonda, see meie arusaam on selge: me toetame õiguskantsleri püüdlusi viia see seadus põhiseadusega kooskõlla. Aitäh!

12:01 Esimees Eiki Nestor

Andres Ammas, palun!

12:01 Andres Ammas

Lugupeetav eesistuja! Lugupeetav õiguskantsler! Lugupeetavad Riigikogu liikmed! Õiguskantsler ütles täna siit puldist meie kohta väga kenasti: neil, kellel on välja teenitud rahva mandaat. See on ilus väljend, aga rahva mandaat kahjuks iseenesest ei anna meile sellist mõtteselgust ja sõnastamise täpsust, millega täna siin puldis õiguskantsler silma paistis ja mida minu arvates on meil kõigil temalt õppida. See oli silmapaistvalt hea. Tahaksin õiguskantslerile siit puldist tehtud komplimentidele lisada veel ühe. Mitte ainult mina, vaid kogu meie fraktsioon imetleb õiguskantsleri söakust ja julgust minna selle probleemiga tõenäoliselt Riigikohtuni, sest täna ei ole siit saalist kostnud koalitsiooni valmisolekut järeldusi ja parandusi teha.

Tavaliselt on õiguskantslerid pöördunud Riigikohtu poole ikka siis, kui nad on oma õigsuses absoluutselt või vähemalt 90% veendunud. Rahanduskomisjonis esinedes tunnistas õiguskantsler ise, et ta ei tea praegu, millise otsuse võiks Riigikohus langetada, ja seda enam on tema taotlus sümpaatne. Ta julgeb olla ka kaotaja, kui nii peaks minema. Aga igal juhul Eesti riik sellest väitlusest, sellest debatist võidab. Ei võida mitte ainult praegune valitsus ja praegune Riigikogu koosseis, vaid sellest debatist võidavad ka tulevased Riigikogu koosseisud ja tulevased valitsused. Eriti veel sellepärast, et nii rahanduskomisjoni istungil kui ka täna siin saalis kõlas õigustatult väide, et ega meil ei ole selles asjas kusagilt õppida või maha kirjutada.

Eri riikide praktika selles küsimuses on väga-väga erinev. Riigikogu debatis istungi lõpus kõneldes on see eelis, et saad kas eelkäijate arvamust toetada või seda oponeerida. Ma tahan väga toetada kolleeg Urmas Kruuse seisukohta. Minu seisukoht langeb sellega täiesti kokku. Argument, et soov on kaitsta rahva tervist, on variserlik. Jah, see on olemuselt loomulikult õige, selle vastu ei väitle keegi, aga nii eelmine koalitsioon kui ka praegune koalitsioon on aktsiise kehtestades mõelnud eeskätt vajadusele leida riigieelarvest oma valimislubadustele katet. See on olnud põhiküsimus. Miks seda häbeneda? Seda võiks ju ausalt tunnistada.

Ma mäletan hästi, kuidas enne 2015. aasta koalitsiooni moodustamist tutvustas Rahandusministeeriumi esindaja selleks peetud läbirääkimistel võimalusi, kust riigieelarvesse täiendavaid vahendeid leida. Ta ütles siis selgelt, et soovitatav aktsiisitõusu määr on 5% aastas, hea küll, kuni 10% tuleb ka veel kõne alla. Kui sellest piirist üle minnakse, tuleb piirikaubandus, tulevad kõik need tagajärjed, millega me praegu juba kokku puutume. Ta hoiatas tookord poliitikuid. Nagu üks kolleeg siin ütles: tollane

valitsuskoalitsioon rahustas end maha ja seda head nõu kuulda ei võtnud. Oli hea meel kuulda nii komisjoni koosolekul kui ka täna siit saalist, et õiguskantsler tegelikult reageeris ka 2015. aasta kevadsuvel ja andis märku, et selline käitumine ei ole põhjendatud ega õige. Palun lisaiega!

12:06 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaiega.

12:06 Andres Ammas

Tagantjärele tarkusena võib muidugi õiguskantslerile ette heita, et võib-olla ta oleks pidanud tookord jõulisemalt tegutsema. Aga eks sellega on nii, nagu lapsevanem või pedagoog käitub lapsega, kes pahandust teeb: ikka annad andeks ja ütled, et olgu see nüüd viimane kord! Ent poliitikud ei ole head lapsed, kes häbenevad ja õpivad. Nad on pigem nagu teismelised, kes kompavad piire, kui kaugemale võib minna. Nii käituti ka seekord ja järgmine koalitsioon käitus teatud mõttes veel nahaalsemalt. Siit puldist on täna mitu korda öeldud, et kobaral ja kobaral on tohutu vahe, et on nn madalkobaraid ja kõrgkobaraid, on niisugust ja naasugust tüüpi kobaraid. Vabaerakond sellise jutuga ei taha hästi leppida. Kobarseadus oli halb 2015. aasta juunis ja oli väga halb ka 2016. aasta detsembris. Siinkõnelejale antagu see võrdlus andeks, aga see kobarate võrdlemise jutt tuletas mulle meelde üht üliõpilasmalevas lauldud Muradeli laulu Nõukogude aatomist: Ameerika Ühendriikide aatomipomm oli paha, aga Nõukogude Liidu aatomipomm oli hea. Ei ole niimoodi! Loodame, et me kobarseadusi enam kunagi siin saalis menetlema ei pea.

Lõpetuseks: Vabaerakonna fraktsioon toetab õiguskantsleri ettepanekut. Me ühineme kolleeg Jürgen Ligi märkustega nende rünnakute kohta, mis viimasel ajal on õiguskantslerit tabanud. Soovime talle söakust ja palju vaimujõudu rünnakutele vastu seista ning kaitsta Eesti riigi huve sama väarikalt ja julgelt, nagu ta selle eelnõu puhul on teinud! Aitäh!

12:08 Esimees Eiki Nestor

Kas õiguskantsler soovib osaleda läbirääkimistel? Ei soovi. Sulgen läbirääkimised ja läheme hääletuse juurde.

Austatud Riigikogu, luban endale ühe seletuse veel. Kuna meil seda laadi hääletusi toimub harva ja mõnel rahvasaadikul on võib-olla üldse esimene kord hääletada õiguskantsleri ettepanekut, siis selgitan, et ma esitan teile küsimuse "Kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt?" ning selle peale valite endale sobivat värvi nupu. On kõik selge?

Austatud Riigikogu, kes on õiguskantsleri ettepaneku poolt? Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Õiguskantsleri ettepaneku poolt on 34 ja vastu 49 rahvasaadikut. Riigikogu ei toetanud õiguskantsleri ettepanekut. Nägemiseni!

Istungi lõpp kell 12.12.